

Nr 15

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att för budgetåret 1963/64 *dels* (p. 15) till Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kr., *dels* (p. 16) till Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kr., *dels* (p. 17) till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr. ävensom medge, såväl att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahemslånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940, må för år 1964 nedsättas till 3,6 procent, som ock att i avseende å köpeskilling för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet som år 1920 eller senare år försålts från kronoegendom, räntan må, i den mån köpeskillingen förräntas enligt enahanda grunder, som gällt eller gäller för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenhet, under år 1964 utgå efter 3,6 procent, *dels ock* (p. 73) till Åtgärder för att förebygga skördeeskador anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kr.

Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen vidare föreslagit riksdagen att (p. 171) till Jordfonden för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kr.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 29 mars 1963 avlåten, till jordbruksutskottet hänskjuten proposition, nr 125, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna framlagt förslag rörande det statliga stödet till förvärv, drift och rationaliseringsåtgärder i fråga om jordbruksföretag, *dels* godkänna vad i propositionen förordats rörande statligt stöd till förvärv och drift av trädgårdsföretag, *dels* medge att under budgetåret 1962/63 ytterligare statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 6 000 000 kr., för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kr. och för jordbruksegnahemslån intill ett belopp av 4 000 000 kr., med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medge jämkning i angivna fördelning,

dels medge, att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 33 000 000 kr., för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kr., för jordförvärvslån intill ett belopp av 24 000 000 kr., och för driftslån intill ett belopp av 11 000 000 kr. med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medge jämkning i angivna fördelning, *dels* medge, att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 4 000 000 kr., *dels* medge, att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende trädgårdsnäringsens rationalisering m. m. intill ett belopp av 6 000 000 kr., *dels* å riksstatens nionde huvudtitel till Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 18 500 000 kr. samt *dels* å kapitalbudgeten till Jordfonden för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 26 000 000 kr.

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

A. i samband med statsverkspropositionen:

1) I: 22 av herr *Carlsson, Georg* och herr *Andersson, Torsten*, likalydande med II: 27 av herr *Elmwall m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag angående upplysningsverksamhet och särskilt stöd till främjande av en upp rustning av kostallar och mjölkkrum i enlighet med vad som anförts i motionerna;

2) I: 58 av herr *Andersson, Axel Emanuel* och II: 70 av herr *Eriksson i Bäckmora m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av formerna för stödet till rationaliseringsverksamhet av gemensamhetskaraktär inom jordbruket, varvid i synnerhet förhållandena i de fem nordligaste länen beaktas i enlighet med vad i motionerna anförts;

3) I: 96 av herr *Pettersson, Harald, m. fl.* och II: 111 av herr *Mattsson m. fl.*, likalydande, i vilka motioner hemställts, att riksdagen genom skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en översyn av den s. k. lantbruksnämndstaxan i syfte att väsentligt minska avgifterna för upprättande av täckdikningsplaner i enlighet med vad i motionerna anförts;

4) I: 290 av herr *Dahlberg m. fl.*, likalydande med II: 338 av herr *Carbell m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte till Jordfonden för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.;

5) I: 300 av herr *Svedberg, Lage, m. fl.* och II: 346 av herr *Lundmark m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning med syfte att underlätta omlokalisering av stödjordbrukare som på grund av rationalisering och strukturförändring i bygdens näringsliv förlorat underlaget för sin existens;

6) I: 385 av herr *Isacson m. fl.* och II: 465 av herr *Stiernstedt m. fl.*, likalydande, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam översyn av gällande bestämmelser beträffande bidrags- och garantilåneverksamheten kring åkerjordarnas dräneringsproblem, *dels ock* till Åtgärder för att förebygga skördeskadorna för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor;

7) I: 390 av herr *Pettersson, Harald, m. fl.* och II: 463 av herr *Mattsson m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag om förlängning av amorteringstiden för lån med statlig kreditgaranti, i enlighet med vad i motionerna anförts;

8) I: 461 av herr *Pettersson, Harald,* och herr *Jonasson,* likalydande med II: 558 av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändrad lydelse av Kungl. Maj:ts kungörelse den 28 maj 1959, nr 246, att bidrag för torrläggningsföretag utgår med högst 40 procent av den bidragsberättigade kostnaden oavsett de villkor som gäller bidrag till inre rationaliseringsåtgärd i övrigt;

9) I: 559 av herr *Sundin* och II: 678 av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*, likalydande, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att åstadkomma en ändring av nu gällande regler vid värderingsförfarandet och vid bedömningen av fastigheters lämplighet för rationaliseringsändamål för att härigenom åstadkommes *dels* en snabbare bytesverksamhet mellan lantbruksnämnder och domänverk, *dels* att direkta överlåtelse till enskilda eller lantbruksnämnder sker av för rationaliseringsändamål lämpliga fastigheter tillhörande domänverket;

10) II: 676 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Persson* i Heden, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om utnyttjande av de bostads- och ekonomibyggnader, som friställes från jordbruksändamål till följd av jordbruksnäringens rationalisering, måtte tagas upp till prövning.

B. i anledning av proposition nr 125:

1) I: 734 av herr *Gustafsson, Nils-Eric* och II: 895 av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, i vilka likalydande motioner hemställts, att det statliga stödet till förvärv, drift och rationaliseringsåtgärder i fråga om jordbruksföretag såvitt gäller deltids- eller stödjordbruk ej begränsas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag utan får utgå efter oförändrade grunder samt att även i övrigt beakta vad som i motionerna anförts;

2) I: 735 av herr *Hansson, Nils,* likalydande med II: 890 av herr *Antby m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 måtte beakta vad i motionerna anförts;

3) I: 736 av herr *Hansson, Nils* och herr *Andersson, Axel Johannes,* likalydande med II: 891 av herr *Antby m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att

riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 måtte — i syfte att undvika att trånga och hindrande gränser sättes för rationaliseringen inom jordbruket — *dels* uttala att familj jordbruk med tillräcklig bärkraft skall vara jämställt med tvåfamiljsjordbruk i fråga om villkoren för statlig rationaliseringsstöd till förvärv och drift av jordbruk och att vid bedömning av bärkraft också fastighetens skogsinnehav skall beaktas, *dels ock* beakta vad i övrigt i motionerna anförts i fråga om utformningen och förstärkningen av statens stöd till jordbrukets rationalisering samt i skrivelse till Kungl. Maj:t ge denna mening till känna;

4) I: 737 av herr *Isacson* och II: 893 av herrar *Haeggbloom* och *Stiernstedt*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen avslår förslaget i propositionen nr 125 att åläggandet för lantbruksnämnderna att bedriva förmedlingsverksamhet skall borttagas, samt att riksdagen i övrigt vid behandling av propositionen nr 125 tar hänsyn till vad i motionerna anförts;

5) I: 738 av herr *Nilsson*, *Yngve*, *m. fl.*, likalydande med II: 897 av herr *Nilsson* i *Bästekille m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte medge att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 10 000 000 kronor;

6) I: 739 av herr *Osvald* och herr *Åkesson*, likalydande med II: 896 av herrar *Nelander* och *Nyberg*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 125 måtte uttala, att rationaliseringsverksamheten inom jordbruket i större utsträckning än hittills måtte inriktas på andra åtgärder än storleksrationalisering och att det i varje särskilt fall undersökes vilka åtgärder som i första hand bör komma i fråga, och att av anslagen till rationalisering en relativt större del än hittills användes för andra åtgärder än storleksrationalisering, framför allt sådana med markvärdande eller bördighetsfrämjande syfte, t. ex. dränering, kalkning m. m. samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge denna mening till känna;

7) I: 740 av herr *Åkesson* och II: 898 av herr *Rimås m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 måtte förorda de ändringar i villkoren för det utbyggda rationaliseringsstödet för trädgårdsnäringen, vilka angivits i motionerna;

8) I: 741 av herr *Åkesson m. fl.*, likalydande med II: 899 av herr *Svensson* i *Ljungskile m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts yrkande i propositionen 125 punkt 1, i vad den gäller nya bestämmelser angående brukningsenheternas beskaffenhet som villkor för kreditgaranti och bidrag till förvärv och rationalisering av jordbruksfastighet, samt att riksdagen måtte godkänna vad som i övrigt föreslagits under punkt 1;

9) I: 746 av herr *Bengtson*, *Torsten m. fl.* och II: 894 av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 125 måtte

dels besluta att det statliga kreditstödet till förvärv, drift och rationaliseringsåtgärder i fråga om jordbruksföretag i första hand må inriktas på skapande av bärkraftiga brukningsenheter, som kan skötas av en eller två man utan anlitande av arbetskraft utanför deras familjer; dock så att ifrågasvarande stöd även må kunna utgå till a) jordbruk som inte representerar full bärkraft, särskilt i bygder, där småbruket alltjämt måste vara den dominerande jordbruksformen, b) stödjordbruk utöver vad i propositionen förordats jämväl till komplettering av anställning i industri eller liknande verksamhet, särskilt i fall då sådan kombination är av näringspolitisk betydelse för bygden, c) jordbruk som är större än ovannämnda tvåmansjordbruk, när särskilda skäl föranleder det, att maximibeloppet för driftslån till jordbruksföretag må utgöra 40 000 kronor, dock så att garanti för sådant lån må kunna beviljas för högst 50 000 kronor, då särskilda skäl föreligger, att längsta amorteringstiden för driftslån till jordbruksföretag må utgöra 20 år, samt att förvärvs- och driftsstöd må kunna utgå jämväl till fastigheter, som i huvudsak eller helt består av skogsbruk, samt till gemensamhetsföretag för skogsbruk i enlighet med vad som i motionerna har anförts,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att författningsbestämmelserna rörande det statliga stödet till förvärv, drift och rationaliseringsåtgärder i fråga om jordbruksföretag må utformas i enlighet med vad som i motionerna yrkats,

dels besluta att statligt stöd till förvärv och drift av trädgårdsföretag må kunna utgå jämväl till nyetablerade trädgårdsföretag i enlighet med vad i motionen har anförts, och att maximibeloppet för driftslån till trädgårdsföretag må utgöra 40 000 kronor, dock så att garanti för sådant lån må kunna beviljas för högst 50 000 kronor, då särskilda skäl föreligger, att längsta amorteringstiden för driftslån till trädgårdsföretag må utgöra 20 år,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla a) att författningsbestämmelserna rörande det statliga stödet till förvärv och drift av trädgårdsföretag må utformas i enlighet med vad ovan yrkats, b) om skyndsamt prövning av formerna för rationaliseringsstöd till trädgårdsföretag, som sysselsätter fler än två helårsanställda arbetare, i enlighet med vad som anförts i motionen, c) om att prövningen av frågan om kreditstöd åt s. k. trädgårdscentraler måtte verkställas skyndsamt,

dels medge att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 10 000 000 kronor,

dels ock beakta även vad i övrigt har anförts i motionerna;

10) I: 747 av herr Nilsson, Ferdinand, m. fl., likalydande med II: 892 av herrar Eriksson i Bäckmora och Börjesson i Glömminge, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att vid framläggande av ytterligare erforderliga förslag om vidgade ekonomiska och personella

resurser för lantbruksorganisation och hushållningssällskap även beakta behovet av tidsenliga och rationaliseringsfrämjande åtgärder för upprustning av ofullständiga jordbruk och stödjordbruk med beaktande av i motionerna anförda synpunkter, att därvid behovet av att komplettera skogstrakternas jordbruk med skog måtte kraftigt främjas under utnyttjande av kronan tillhörig skog direkt eller genom s. k. triangelbyten, ävensom att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt 1960 års jordbruksutredning att ompröva åtgärder för utvidgande av den inom de nordliga länen bedrivna upprustningen av jordbruk inom geografiska områden till att omfatta även andra skogsbygder, där så prövas erforderligt.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till motionerna II: 27, II: 70, II: 111, II: 338, II: 346, I: 385, II: 463, II: 558, II: 678, II: 676, I: 734, II: 890, II: 891, II: 893, I: 738, I: 739, II: 898, II: 899, II: 894 och I: 747.

Yttranden har avgivits över motionerna I: 22 och II: 27 av lantbruksstyrelsen, över motionerna I: 58 och II: 70 av lantbruksstyrelsen, över motionerna I: 96 och II: 111 av lantbruksstyrelsen och Hushållningssällskapens förbund, över motionerna I: 300 och II: 346 av arbetsmarknadsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, bostadsstyrelsen och skogsstyrelsen, över motionerna I: 385 och II: 465 av lantbrukshögskolan och lantbruksstyrelsen, över motionerna I: 559 och II: 678 av lantbruksstyrelsen och domänstyrelsen samt över motionen II: 676 av lantbruksstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen.

Remissyttranden över vissa motioner

Yttrande över motionerna I: 22 och II: 27 rörande upprustning av kostallar och mjölkrum.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Styrelsen har anfört i huvudsak följande.

Lantbruksstyrelsen kan vitsorda de i motionerna påtalade behoven av upprustning i ladugårdar och mjölkrum. En betydande del av det statliga stödet till ekonomibyggnader som lantbruksnämnderna beviljar enligt bestämmelserna i rationaliseringskungörelserna utgår nämligen till ombyggnad eller komplettering av befintliga ekonomibyggnader.

Den av motionärerna påtalade skadegörelsen på byggnadsbeståndet på grund av bristande ventilation har tidigare påtalats av bl. a. statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, och lantbruksstyrelsen har redan i början av lantbruksnämndernas verksamhet föreskrivit att statligt stöd till ny- eller ombyggnad av djurstallar må utgå endast under förutsättning att värmeisolering och ventilation blir fullt tillfredsställande.

Motionärerna har räknat med att den föreslagna upprustningen skulle omfatta ca 150 000 enheter under en 20-årsperiod eller ca 7 500 per år. Styrelsen har grovt uppskattat kostnaderna för att upprusta en ladugård av normaltyp på av motionärerna föreslaget sätt till ca 8 000 kronor. Den

totala årliga investeringen skulle under sådana förhållanden uppgå till ca 60 milj. kr.

Motionärerna förordar att bidragsgivningen till upprustningen göres mera generös än vad rationaliseringskungörelsen medger. Om man utgår från en medelkostnad på 8 000 kronor, blir högsta möjliga bidrag enligt rationaliseringskungörelsen 1 700 kronor (motsvarande ca 21 %). Om bidrag av denna storleksordning utgår till 7 500 ladugårdar per år, betyder det ett bidragsbelopp av 12,7 milj. kr. per år. Vid en generösare bidragsgivning av exempelvis storleksordningen 30 % skulle det årliga bidragsbeloppet stiga till ca 18 milj. kr. Under år 1962 beviljades bidrag till ekonomibyggnader med 4,2 milj. kr.

Enligt styrelsens mening är det inte realistiskt att tänka sig att så betydande belopp som motionärernas förslag torde förutsätta skulle kunna göras disponibla för förbättringsåtgärder som visserligen är betydelsefulla men dock endast avser ett begränsat avsnitt av rationaliseringsverksamheten. Det synes inte heller samhällsekonomiskt försvarligt att i det labila läget vari svenskt jordbruk för närvarande befinner sig forcera fram en allmän upprustning av kostallar och mjölktrum.

Upprustningen skulle enligt förslaget ledas av lantbruksnämndernas byggnadskonsulenter. Styrelsen vill med anledning härav påpeka att styrelsen i sina anslagsäskanden hösten 1962 begärde att antalet byggnadstekniker vid lantbruksnämnderna skulle utökas. Förslaget har emellertid icke upptagits i årets statsverksproposition. Byggnadskonsulenternas arbetsbelastning är för närvarande så stor att det icke är möjligt att lägga på dem ytterligare arbete. Inom åtskilliga län tar de löpande låne- och bidragsärendena hela deras tid i anspråk och den synnerligen viktiga allmänna rådgivnings- och upplysningsverksamheten kan inte skötas på tillfredsställande sätt. Motionärernas förslag skulle därför inte kunna genomföras utan betydande personalförstärkningar vid lantbruksnämnderna.

Yttrande över motionerna I: 58 och II: 70 om visst stöd till rationaliseringsinsatser av gemensamhetskaraktär.

Lantbruksstyrelsen har anfört huvudsakligen följande.

Enligt föreskrifterna för den koncentrerade rationaliseringsverksamheten i Norrland möter inga hinder att även lämna stöd till anläggningar av gemensamhetskaraktär. I hittills genomförda projekt har någon gemensamhetsladugård ej projekterats, medan däremot i ett relativt stort antal fall gemensam maskinanvändning kommit till stånd.

I de utredningar, som utförts beträffande gemensamhetsladugårdar, har det visat sig att dessa är mest konkurrenskraftiga gentemot enskild djurhållning i områden med kreaturslösa jordbruk, där ensidig spannmålsodling bedrivs.

Förhållandet är detsamma i områden, där arbetskraftens alternativvärde är högt; exempelvis i skogsbygdsområden med god tillgång på skogsarbete. I många områden av skogsbygdskaraktär, där avståndet mellan gårdarna är stort, har det dock visat sig svårt att få tillräckligt arealunderlag till andelsladugårdar av tillfredsställande storlek.

Vid mindre brukningsenheter kan det vara svårt att från själva jordbruket erhålla den ersättningsinkomst, som fordras efter andelsladugårdens

tillkomst, då hela eller större delen av åkerarealen tas i anspråk till foderproduktion för andelsladugårdens räkning.

I de fall arbetskraften kan erhålla ersättningsinkomster i annan sysselsättning bör dessa arbetstillfällen kunna garanteras under en följd av år och te sig lockande, även ur andra synpunkter än rent ekonomiska, om andelsladugården skall vara ett konkurrenskraftigt alternativ gentemot en driftsomläggning på de enskilda fastigheterna till arbetsextensivare driftsformer, såsom exempelvis köttproduktion eller försäljning av vallgrödan.

Ovan påtalade förhållanden och vunna erfarenheter från befintliga andelsladugårdar torde ha bidragit till att inga ytterligare andelsladugårdar kommit till stånd sedan Trägstaladugården i Jämtland byggdes 1952. Det må upplysas att lantbruksstyrelsen under 1962 i samarbete med intresserade jordbrukare och vederbörande lantbruksnämnder och hushållningssällskap utrett förutsättningarna för en andelsladugård i vartdera av Gotlands, Blekinge, Kristianstads och Gävleborgs län samt för två gemensamma gödsvinstall i Kristianstads resp. Västerbottens län. Vidare pågår liknande utredningar för en andelsladugård i Uppsala län och ytterligare en i Gävleborgs län. Av dessa har förarbetena för andelsladugårdarna i Blekinge och Kristianstads län och för gödsvinstallarna avancerat så långt att det endast återstår för medlemmarna att fatta definitiva beslut.

Lantbruksstyrelsen vill i sammanhanget erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 27 januari 1961 uppdragit åt styrelsen, att efter samråd med berörda myndigheter och forskningsinstitutioner utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till åtgärder för att — i syfte att öka den ekonomiska avkastningen och minska investeringsutgifterna vid framför allt mindre brukningsenheter — främja tillkomsten av gemensamhetsanläggningar. I utredningen, som föreligger i det närmaste färdig, upptages i motionerna berörda spörsmål till prövning.

På grund av vad sålunda anförts föreslår lantbruksstyrelsen, att motionerna överlämnas till styrelsen för att tagas under övervägande vid fullgörandet av omförmälda utredningsuppdrag.

Yttranden över motionerna I: 96 och II: 111 rörande sänkning av avgifterna för upprättande av täckdikningsplaner.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd samt har anförts i huvudsak följande.

Lantbruksstyrelsen är liksom motionärerna av den meningen att täckdikning av bestående åkerjord, som är i behov av dränering, bör främjas.

Om en täckdikning skall fungera på ett riktigt sätt och bli av bestående värde, måste den utföras efter av sakkunnig person upprättad plan. Det ekonomiska resultatet av en täckdikning utförd enligt plan torde undantagslöst bli betydligt bättre, än om sådan plan ej följts. Redan vid täckdikningens utförande torde man som regel genom att följa plan kunna inbespara ett belopp, som uppgår till flera gånger plankostnaden. Detta inses också av det övervägande flertalet jordbrukare, som täckdikar. Av den areal om ca 20 000 ha, som under det senaste decenniet årligen täckdikats, har genom lantbruksnämnderna upprättats planer för omkring 16 000 ha. Under år 1962 har den genom nämnderna planlagda arealen ökat till nära 17 500 ha. Härutöver förekommer viss planläggning genom hushållningssällskap och

privata projektörer. Den täckdikning, som sker utan plan, utgöres till en del av reparationer och kompletteringar av äldre täckdikning, som kan ske utan att ny plan upprättas.

Enligt gällande lantbruksnämndstaxa debiteras jordbrukare för upprättande av täckdikningsplan 35 kronor per hektar, om arealen understiger 5 ha, och för plan omfattande areal överstigande 5 ha 72 kronor i grundavgift och dessutom 22 kronor för varje påbörjat hektar.

Den för upprättande av täckdikningsplan fastställda taxan torde innebära en subventionering med mer än 60 %.

En plankostnad om 25—35 kronor per hektar — det högre beloppet vid mindre planer — kan enligt lantbruksstyrelsens mening icke anses vara högt i förhållande till kostnaden för själva täckdikningen, som vanligen är av storleksordningen 1 500 kronor per hektar.

Härtill kommer att i de fall, då jordbrukaren enligt rationaliseringskungörelsens bestämmelser är kvalificerad att erhålla statsbidrag och statlig lånegaranti, plankostnad inräknas i det belopp, vartill bidrag och lånegaranti beviljas. Statsbidrag utgår till mer än hälften av den av lantbruksnämndernas personal planlagda arealen. För de jordbrukare, som erhåller statsbidrag, reduceras plankostnaden sålunda vanligen med 25 %, men i vissa fall med 40 eller 50 %, beroende på vilken bidragsprocent, som enligt rationaliseringskungörelsens bestämmelser kan medges.

Även om den avgift, som tas ut av jordbrukaren för en täckdikningsplan, är förhållandevis låg, är det väl sannolikt att täckdikning i något större utsträckning skulle utföras enligt plan, om denna avgift togs bort. Samtidigt kunde emellertid en sådan kostnadsfri planläggning befaras medföra, att planer skulle komma att rekvireras även i många fall, där någon mera allvarlig avsikt att genomföra täckdikning inom överskådlig tid ej förelåg. Detta skulle medföra en onödigt belastning på nämndernas projekterande personal och skulle även kunna medföra behov av personalförstärkning. I vissa län har sålunda nämndernas avdelningar för inre rationalisering redan nu för liten personal för att på ett fullt tillfredsställande sätt kunna fullgöra sina uppgifter i fråga om dels rådgivning och planläggning av dikningsåtgärder, dels ekonomisk kalkylering och bedömning.

Hushållningssällskapets förbund har anfört följande.

Under senare år har i enlighet med statsmakternas beslut jordbrukarna i ökad utsträckning haft att erlagga taxebundna avgifter för sådana på beställning uppgjorda planer, som ligger till grund för olika rationaliseringsåtgärder på de enskilda brukningsdelarna. I åtskilliga fall, och detta torde främst gälla skogsvårdsstyrelsernas del, har berörda avgifter nu fått en storleksordning, som jordbrukarna ofta anser vara alltför hög. Detta synes ha lett till att i en del fall sådana fortlöpande rationaliseringsåtgärder, för vilka hittills regelmässigt sakkunnig personal hos de regionala rationaliseringsorganen upprättat planer, antingen icke kommit till utförande eller genomförts utan att en plan för arbetena anskaffats. Enligt vad förbundsstyrelsen kunnat finna torde anledningen härtill många gånger icke så mycket vara avgifternas storlek i och för sig utan fastmera en reaktion mot den snabba och betydande ökningen av dessa, som skett under en tid, då jordbrukets allmänna lönsamhet varit dålig. Förhållandet understryker enligt styrelsens mening att man på detta område med hänsyn till jordbrukets speciella förhållanden och svårigheter får gå fram med försiktighet. I och

för sig av kostnadsskäl motiverade avgifts- eller taxehöjningar bör således före fastställandet avvägas mot den effekt, som dessa kan tänkas få på rationaliseringsverksamhetens allmänna utveckling. Det bör i detta sammanhang vidare påpekas, att en sänkning av jordbrukarnas avgifter för planer etc., som uppgöres av rationaliseringsorganen, torde utgöra en av de vägar, som undersökes vid de nu pågående överläggningarna i syfte att söka begränsa eller undanröja jordbrukarnas eftersläpning i inkomsthänseende.

I de remitterade motionerna har endast berörts avgifterna för upprättande av täckdikningsplaner och yrkats på en minskning av dessa. Som framgår av det anförda torde det knappast vara möjligt att bryta ut spörsmålet om dessa speciella avgifter ur det större, mera principiella sammanhanget.

Enligt förbundsstyrelsens mening är emellertid frågan om jordbrukarnas avgifter för planer av stor betydelse för jordbrukets fortsatta rationalisering. Detta inte minst med hänsyn till önskvärdheten av att nu söka stegra takten i denna verksamhet. Berörda avgiftsfråga bör därför ägnas ökad uppmärksamhet och förbundsstyrelsen förutsätter, att densamma — utöver i ovan angivet sammanhang — kommer att prövas av 1960 års jordbruksutredning.

Yttranden över motionerna I: 300 och II: 346 rörande vissa stödåtgärder i samband med jordbrukets rationalisering.

Arbetsmarknadsstyrelsen har hänvisat till att styrelsen gemensamt med bostadsstyrelsen och efter samråd med arbetsmarknadsutredningen till följd av Kungl. Maj:ts uppdrag avgivit ett förslag till riktlinjer för en försöksverksamhet i syfte att bereda ekonomiskt stöd åt egnahemsägare och bostadsrättshavare, vilka till följd av arbetslöshet tvingats flytta till annan ort.

Förslaget innebär i korthet att i fall där fastighetsinnehav konstateras utgöra ett hinder för en arbetstagares flyttning från ett område med begränsade försörjningsmöjligheter, arbetsmarknadsstyrelsen skall kunna besluta om inlösen av fastigheten — jord och hus — efter särskild värdering. Möjligheten bör enligt förslaget till en början prövas inom ett par områden där särskilda åtgärder tidigare har vidtagits för att underlätta en omställning på arbetsmarknaden och avses gälla både i fråga om jordbruksfastighet och annan fastighet.

Bostadsstyrelsen har under åberopande av nyssnämnda förslag, som styrelsen avlämnat gemensamt med arbetsmarknadsstyrelsen, framhållit att syftet med ifrågavarande motioner till väsentliga delar tillgodoses genom angivna förslag. Resultatet av den verksamhet som föreslagits bör enligt bostadsstyrelsens mening avvaktas innan ytterligare åtgärder övervägs.

Lantbruksstyrelsen har efter hänvisning till omförmälda av arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen avgivna förslag framhållit, att de i motionerna berörda frågorna förtjänar att uppmärksammas och har till motivering härav anfört följande.

Enligt lantbruksstyrelsens mening är det av stort intresse att i olika delar av landet kunna underlätta en smidig omställning av de jordbrukare, som genom den fortgående rationaliseringen och nedgången i efterfrågan på ar-

betskraft blivit ofullständigt sysselsatta. Dessa jordbrukares sysselsättning kan i många fall inte lösas på annat sätt än genom flyttning, vilket i sin tur försvåras eller omöjliggöres i sådana fall där efterfrågan på deras fastigheter är så svag att fastighetsförsäljningen kan komma till stånd endast med ekonomisk förlust för fastighetens ägare.

Skogsstyrelsen har anslutit sig till grundtanken i motionerna och anser att dessa kan tillmötesgåas genom en lämplig anpassning och tillämpning av arbetsmarknadsstyrelsens och bostadsstyrelsens angivna förslag. Skogsstyrelsen har vidare anfört följande.

Skogsstyrelsen kan vitsorda att den av motionärerna väckta frågan blivit alltmer aktuell. Redan med nuvarande rationaliseringsgrad inom skogsbruket har möjligheterna för stödjordbrukaren att få fyllnadsarbete i skogen minskat märkbart. Skogliga arbetskraftprognoser visar att utvecklingen allt tydligare synes gå i den riktningen, att en ökad mekaniseringsgrad kombinerad med större andel heltidsanställda skogsarbetare trots väntade öknningar i avverkningsvolymen minskar sysselsättningsmöjligheterna för den till de ofullständiga jordbruken knutna befolkningen. Lokalt bör den önskvärda ökningen av avverkningarna inom privatskogsbruket kunna ge ett tillskott av arbetstillfällen för ifrågasvarande befolkningskategori, men även om hänsyn tas härtill visar arbetskraftsprognoserna att skogsbruket om något 10-tal år kommer att behöva en mindre total arbetsinsats än i dag och att denna insats i avsevärt högre grad än nu måste bygga på heltidsarbetande, till stor del specialutbildade skogsarbetare.

Inom bygder, där andra sysselsättningsmöjligheter för den genom en sådan utveckling friställda arbetskraften ej finns eller kan beräknas uppstå, blir läget uppenbarligen kritiskt. Samhället torde i sådana fall behöva ingripa både med aktiva lokaliseringåtgärder för att öka sysselsättningsmöjligheterna och med åtgärder för att underlätta för den friställda eller under-sysselsatta arbetskraften att flytta till trakter med bättre försörjningsmöjligheter.

Yttranden över motionen II: 676 rörande utnyttjande av bostads- och ekonomibyggnader, som friställts genom jordbrukets rationalisering.

Lantbruksstyrelsen anser att motionen ej bör föranleda någon särskild åtgärd. Enligt styrelsens förmenande kan ett utnyttjande av genom strukturrationaliseringen friställda byggnader såsom permanentbostäder resp. för lager eller industriellt ändamål ske huvudsakligen i närheten av tätorter. De flesta byggnaderna friställes emellertid inom glesbygdsområden, där det torde vara svårt att finna någon användning för ekonomibyggnaderna medan däremot bostadshusen röner en allt större efterfrågan för fritidsändamål. Frågan om dessa hus utnyttjande för sistnämnda ändamål ligger under behandling hos 1962 års fritidsutredning.

Bostadsstyrelsen har framhållit att erfarenheter i de frågor som väckts i förevarande motion torde vinnas åtminstone i vad gäller bostadsbyggnader genom den försöksverksamhet som av arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen ifrågasatts i deras förslag till riktlinjer för en för-

söksverksamhet i syfte att bereda ekonomiskt stöd åt vissa fastighetsägare som på grund av arbetslöshet tvingas flytta till annan ort.

Arbetsmarknadsstyrelsen har anfört bl. a. följande.

Styrelsen behöver i sin lokaliseringsrådgivande verksamhet ha tillgång till aktuella uppgifter om lediga lokaler, lämpliga för industriell drift i första hand och gör därför sedan lång tid tillbaka tidvis återkommande inventeringar av lediga industrilokaler i hela riket.

Vid dessa inventeringar har även lämnats uppgifter om på landsbygden befintliga och outnyttjade ekonomibyggnader, som bedömts lämpliga som industrilokaler. Endast i yiterst få fall har dessa emellertid kunnat utnyttjas till industriell verksamhet på grund av dels ofta alltför ocentral belägenhet, dels mindre god beskaffenhet eller lämplighet för industriändamål. Mängden av ledigblivna och för närvarande i stor utsträckning outnyttjade offentliga byggnader på landsbygden såsom skolor, ålderdomshem, stationsbyggnader, väggarage, biograflokaler och mejerier får på grund av sin ofta mera centrala belägenhet och stabilare konstruktion företräde framför här berörda ekonomibyggnader. Utsikterna för dessa sistnämnda byggnader att komma i fråga som industrilokaler torde därför få bedömas som tämligen ringa.

Bostads- och ekonomibyggnader, som blir lediga genom jordbrukets rationalisering och är välbelägna, torde i enstaka fall kunna utnyttjas som lagerlokaler för olika ändamål. Sådana byggnader av god kvalitet torde i någon omfattning ha utnyttjats av överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap och jordbruksnämnden för beredskapslagring. Dessa myndigheter inventerar emellertid dels själva, dels genom länsstyrelserna tillgången på lediga lagerlokaler, lämpliga för dessa ändamål.

Styrelsen avser att i samarbete med bl. a. överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap utöka arbetsmarknadsstyrelsens inventeringar av lediga industrilokaler till att omfatta även lokaler, lämpliga för lagerändamål. De i motionen anförda önskemålen bör därför enligt styrelsens uppfattning kunna tillgodoses utan en allmän inventering av bostads- och ekonomibyggnader, som friställts från jordbruksändamål.

Yttranden över motionerna I:559 och II:678 rörande domänverkets medverkan vid jordbrukets rationalisering.

Domänstyrelsen, som avstyrkt motionerna, har erinrat om att de i motionerna berörda frågeställningarna under en följd av år varit föremål för riksdagens prövning (JoU 1961: 18 och 1962: 8). Styrelsen har i övrigt uttalat i huvudsak följande.

I samband med en överläggning som nyligen hållits mellan lantbruksstyrelsen, samtliga lantbruksdirektörer och representanter för domänverket angående kompletterings- och arronderingsfrågor upprättades inom domänstyrelsen statistiska sammanställningar, utvisande bl. a. omfattningen av hittillsvarande markbytesverksamhet i vilken domänverket varit engagerad med uppdelning på byten med bolag, lantbruksnämnder, övriga myndigheter och enskilda markägare. Inklusive påbörjade och planerade byten är det nära 0,5 milj. ha som under den sista 10-årsperioden bytt

eller håller på att byta ägare och där domänverket varit den ena bytespartnern.

Bytena med skogsbolagen har varit helt dominerande men byten har även skett såväl med enskilda som med lantbruksnämnderna. Nämndernas aktuella resurser för byten med domänverket synes nu i stort sett vara uttömda.

I fråga om principerna för bytesförfarandet synes motionärerna icke vara rätt informerade. Inom landsdelar med ungefär likartade produktionsbetingelser har sålunda byten skett över gränserna för de olika lantbruksnämndsområdena och domänstyrelsen har även — tvärtemot vad i motionerna anförts — gått med på rätt stora differenser i fråga om olika värdebestämmande faktorer. Och om inte ett visst aktuellt byte med en nämnd kunnat klaras på annat sätt har domänstyrelsen gått med på en total värdeskillnad ända upp till 50 %. Samtidigt föreligger en överenskommelse mellan lantbruksstyrelsen och domänstyrelsen att den part som i ett visst byte förlorar i mark skall få kompensation härför i ett senare byte mellan domänverket och samma eller annan nämnd. I detta syfte har upplagts en enkel form av clearingkonton mellan de båda styrelserna.

I motionerna har även berörts valet av diskonteringsfaktor vid ifrågasvarande bytesvärderingar. Styrelsen får meddela att i den frågan sedan ett par år tillbaka enighet föreligger mellan lantbruksstyrelsen och domänstyrelsen.

Med anledning av motionärernas uttalande rörande önskemålet att från domänverkets sida ställa splittrat skogsinnehav till nämndernas förfo-gande i rationaliseringsarbetet får styrelsen meddela att inom domänverket — t. v. beträffande 5 revir — upprättats förteckningar över smärre friliggande domänverksområden som vederbörande jägmästare anser lämpliga för byten med eller direkt försäljning till vederbörande lantbruksnämnd eller jordbrukare. Förteckningarna, som upptar ett 40-tal kronoparker eller skiften därav, med en sammanlagd produktiv areal av ca 1 650 ha, har tillställts resp. lantbruksnämnder. Hittills har dessa inventeringar dock icke i någon större omfattning lett till byte eller försäljning, förmodligen främst beroende på att nämnderna tycks sakna bytesobjekt. Trots detta har dock domänstyrelsen förklarat sig beredd överväga att göra liknande inventeringar inom en del andra revir i den mån vederbörande lantbruksnämnd så önskar.

Markbytena är en av formerna för domänverkets medverkan vid jordbrukets rationalisering. En annan form är överlåtelse mot kontant vederlag till lantbruksnämnd eller direkt försäljning till jordbrukare. Skogskompletteringsförsäljningarna från kronoparkerna har ökat det sista året. Att dessa försäljningar ändock är av ganska ringa omfattning beror enligt styrelsens åsikt främst på att antalet framställningar om köp inte varit stort.

I sitt utlåtande nr 8/1962 uttalade sig jordbruksutskottet för en något mera liberal tillämpning av försäljningsvillkoren. I anslutning till detta uttalande får styrelsen meddela att styrelsen numera, om skäl därtill finns, medger *dels* en amorteringstid även utöver 20 år, *dels* att 9/10 av köpeskillingen får erläggas genom avbetalningar. Domänverkets värderingsmän har skriftligen anmodats att vid varje förrättning underrätta köpare om dessa avbetalningsmöjligheter. Till detta kommer att den s. k. normalräntan höjts till 5 %, vilket påverkar värderingarna i sänkande riktning. De nu

nämnda åtgärderna förstärker ytterligare det uttalande som jordbruksutskottet gjorde i sitt utlåtande nr 18/1961 angående prissättningen vid domänverkets försäljningar.

Med anledning av motionärernas uttalande »domänverkets nuvarande planlösa inköp av skogsmark i jordbruksbygder, där statens skogsinnehav rätteligen borde avvecklas» får styrelsen anföra följande. Till domänverkets markinköpspolitik hör i första hand *arronderingsobjekt*, d. v. s. enklaver, rågångsarronderingar och objekt som med hänsyn till tidigare innehav kan kallas intressearronderingar. Domänverket är storskogsbrukare och har givetvis därför — utöver arronderingsobjekten — ett speciellt intresse av att köpa *stora egendomar* av viss beskaffenhet om möjlighet härtill yppar sig. Domänverket uppträder också som köpare av smärre *objekt i övergångsbygder* (avfolkningsområden) därest samförstånd härom råder med lantbruksmyndigheterna. Däremot *reflekterar domänverket icke* på inköp av familjejordbruk eller tvåfamiljsjordbruk i jordbruksbygd och i regel icke heller i mellanbygd. Att domänverket ändock stundom tillskriver vederbörande lantbruksnämnd rörande hembjudna objekt av nyssnämnda typ i mellanbygd beror på svårigheten att stundom veta hur nämnderna ser på enskilda objekt inom denna bygdetyp.

Lantbruksstyrelsen har bl. a. anfört följande i anledning av motionerna.

Det är såsom motionärerna anfört av väsentlig vikt att storleksrationaliseringen och omarronderingen i skogsmarken underlättas och intensifieras samt att förekommande praktiska och administrativa hinder undanröjs.

Frågan hur sådana svårigheter, som bottnar i olika uppfattningar i markvärdesfrågor skall kunna överbryggas, övervägdes av statsmakterna år 1959. När domänverksskog behöver disponeras för rationaliseringsändamål berörande bondeskogsbruket, får lösningen enligt statsmakternas bedömande som regel sökas i byte av mark med lantbruksorganisationen. Därvid skall prissättningen anslutas till den nivå, på vilken lantbruksnämnderna genomsnittligt kan köpa skog och skogsmark i öppna marknaden.

På senaste tiden har markbytesverksamheten mellan domänverket och lantbruksorganisationen kunnat ske i något ökad takt, men den har ännu en alltför begränsad omfattning.

Bytesverksamhetens relativt ringa omfattning får ses bl. a. mot bakgrunden av att lantbruksnämnderna hittills haft alltför liten tillgång till lämpliga bytesmarker. Tendensen till ökade utbud bör öppna bättre möjligheter att skaffa mark, som kan bytas med domänverket. Dels bör mark kunna frigöras genom triangelbyten, dels bör i bygder med vikande jordbruk sammanköp kunna göras till mer sammanhängande objekt, som sedan kan bytas bort. En förutsättning är att nämnderna får resurser för ändamålet.

I tillämpningen har numera de krav, som tidigare ställdes på likhet mellan bytesobjekten, i viss mån uppmjukats, vilket underlättar bytesverksamheten.

I ett par fall har den praktiska linjen nyligen tillämpats att domänverket till lantbruksorganisationen överlätit mark på bytesnivån mot att få ersättningen till avsevärd del vid senare tillfälle, när nämnden fått lämpliga bytesmarker disponibla. Lantbruksstyrelsen har aktualiserat frågan om en vidgad tillämpning av detta förfarande.

Ett praktiskt bytesförfarande, som bl. a. innebär att domänverket etablerar sig i områden lämpade för skogsbruk i större skala, bör lättare kunna organiseras om man har en överblick, som möjliggör regionala överväganden om markanvändning m. m.

Lantbruksstyrelsen har under senaste månaderna genomfört en snabbutredning syftande till att regionalt belysa utvecklingstendenser och anpassningsmöjligheter för jord- och skogsbruket. Den torde kunna ge en allmän ram för överväganden och ställningstaganden och bl. a. underlätta avvägningen i den praktiska verksamheten mellan domänverkets och lantbruksorganisationens verksamhetsgrenar.

De frågeställningar motionärerna berör har i viss utsträckning behandlats i lantbruksstyrelsens utlåtande till Kungl. Maj:t den 4 februari detta år med anledning av riksdagens revisorers berättelse 1962, § 32, domänverkets skogsarrondering. Styrelsen har vidare att i annat sammanhang inom närmaste dagarna till Kungl. Maj:t redovisa vissa synpunkter och förslag på den fortsatta verksamheten.

De berörda frågorna, som är betydelsefulla för den fortsatta bytesverksamheten, torde sålunda vara under Kungl. Maj:ts övervägande.

Yttranden över motionerna I: 385 och II: 465 rörande åtgärder för att förebygga skördeskador.

Lantbruksstyrelsen — som avstyrkt den av motionärerna föreslagna översynen av gällande bestämmelser om bidrag och lånegaranti till åtgärder berörande åkerjordens dräneringsproblem men förordat bifall till att anslaget till Åtgärder för att förebygga skördeskador uppräknas med 50 000 kr. till 300 000 kr. — har anfört bl. a. följande.

Vad angår de medel, som för budgetåret 1962/63 anvisats till Åtgärder för att förebygga skördeskador har dessa av Jordbrukets forskningsråd disponerats för undersökningar, som huvudsakligen mera direkt avser att lösa med skördeskador sammanhängande problem.

De undersökningar, vartill rådet beviljat bidrag, angriper endast vissa centrala problem rörande skördeskador. På området finnes givetvis många andra betydelsefulla frågor att ägna uppmärksamhet åt i den mån medel anvisas därför.

Enligt vad lantbruksstyrelsen under hand inhämtat från rådet har rådet för innevarande budgetår av anslaget till Främjande av forskning på jordbrukets område m. m. härutöver anvisat ca 28 000 kronor för tre forskningsuppgifter som kunnat utgå under förevarande anslag till Åtgärder för att förebygga skördeskador därest medel funnits tillgängliga. Vidare har inhämtats att påbörjade forskningar på området torde kräva ytterligare medelsanvisning då de i genomsnitt kan beräknas pågå minst under en treårsperiod.

Beträffande motionerna får lantbruksstyrelsen i övrigt anföra följande.

Såsom motionärerna anfört föreligger det ett samband mellan den ökade mekaniseringen och de skördeskador, som under senare år förekommit på grund av riklig nederbörd. Täckdikningen har inte hållit jämna steg med utvecklingen på maskinområdet. De stora maskiner, som nu används, kräver en väl dränerad mark med god bärighet.

Det är således viktigt att en ökad täckdikningsverksamhet kommer till stånd. I det sammanhanget bör dock frågan om den lämpligaste markanvändningen beaktas. Sålunda bör endast de bättre åkerjordar, som här förutsättningar att bestå såsom åker på lång sikt, täckdikas. Den areal, som nu bör täckdikas, torde vara väsentligt mindre än de 1,6 milj. ha motionärerna uppgivit. Dock är behovet av täckdikning fortfarande så stort att en kraftig ökning av denna verksamhet är önskvärd.

Enligt gjorda beräkningar uppgår den här i landet årligen täckdikade arealen till omkring 20 000 ha. Därav har lantbruksnämnderna under senaste 10-årsperioden planlagt i genomsnitt ca 16 000 ha. Den år 1962 av nämndernas personal planlagda arealen har ökat till nära 17 500 ha.

Genom kurser och annan rådgivning bör det vara möjligt att öka intresset för täckdikning av bestående åker. Jordbrukarna bör upplysas om att det i nuvarande läge ofta är mindre lönsamt att mekanisera ytterligare, men att behovet och lönsamheten av att utöka arealen eller att vidga produktionsunderlaget t. ex. genom täckdikning vanligen är större.

Den från år 1962 införda rätten för jordbrukare att vid beskattning göra avdrag för värdeminskning på täckdikning underlättar finansieringen betydligt. Denna ändring i skattereglerna torde medverka till en ökad täckdikningsverksamhet.

De jordbrukare, som är i behov därav, kan erhålla statlig garanti för lån till hela täckdikningskostnaden med avdrag för eventuellt statsbidrag. Amorteringsfrihet kan medges under de fem första åren av lånetiden. Amorteringstiden får utsträckas längst till 30 år. För garantilån gäller samma låga räntefot som för bottenlån. De garantilån, som således kan erhållas, får anses vara långsiktiga och förmånliga. Med hänsyn till en täckdiknings varaktighet torde amorteringstiden för dessa lån ej böra förlängas. Därest jordbrukarnas amorteringsbördas anses böra lättas, bör detta ske genom ändringar i amorteringsvillkoren för den kredit, som erhålles i samband med fastighetsförvärv. Detta senare är en fråga, som torde komma att behandlas av 1960 års jordbruksutredning.

I anledning av förslaget om en översyn av bidragsbestämmelserna torde få erinras om att dessa ändrades så sent som år 1959 och att en undersökning av formerna för rationaliseringsstödet ingår i det uppdrag, som 1960 års jordbruksutredning har. Härigenom torde riksdagen redan om två år på nytt komma att behandla denna fråga. Det finns därför inte någon anledning att nu ta upp bidragsfrågan till behandling. Att riksdagen år 1962 (prop. 196, JoU 35, rskr 411) på grund av speciella skäl medgivit, att särskilt gynnsamma bidragsregler må tillämpas för vissa gemensamma avdikningsåtgärder i Kvismaredalen, torde inte kunna motivera en mera allmän övergång till dessa regler.

Planläggningsverksamheten har effektiviserats och kommer att förenklas och effektiviseras ytterligare. Om någon mera betydande ökning av täckdikningsprojekteringen skall kunna ske, måste dock nämnderna ges ökade personella resurser. I samband med den omläggning, som för närvarande sker av undervisningen vid lantbrukshögskolan, har en studieinriktning införts, som är särskilt lämpad för tjänst vid lantbruksnämnderna. I denna ingår som huvudämnen bl. a. hydroteknik och ekonomi. Då anslutningen till denna utbildningslinje hittills har varit god, torde möjligheterna att rekrytera lämplig, högskoleutbildad arbetskraft till lantbruksnämnderna bli goda. Det torde redan nu vara möjligt att utöka in-

struktörs kåren med kvalificerad arbetskraft om medel ställes till förfogande.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har tillstyrkt motionerna och uttalat i huvudsak följande.

Den 7 oktober 1961 överlämnade styrelsen en redogörelse för inom landet pågående åtgärder för att minska verkningarna av skördeskadorna samt vissa förslag till ytterligare åtgärder vilka kunde tänkas ifrågakomma för ett motverkande av skördeskadorna. Utöver vad i denna redogörelse anförts framhöll styrelsen därvid, bland annat, följande.

»Styrelsen vill särskilt understryka betydelsen av att försöksverksamhet och forskning intensifieras rörande problem i samband med grödans skörd och tillvaratagande och att de undersökningar, som redan igångsatts på detta område, kan fortsättas och ytterligare utbyggas. Jämväl frågor avseende odlingsmaterial och odlingsteknik samt vattenfaktorn och dess reglering bör enligt styrelsens mening bli föremål för en fortsatt forskning och försöksverksamhet med ökade resurser. — — — I detta sammanhang vill styrelsen emellertid också kraftigt framhålla, att när det gäller denna fråga kan forsknings- och försöksverksamheten inte erhålla avsedd effekt för jordbruket om icke jordbrukarna får ekonomiska möjligheter att omsätta forsknings- och försöksresultaten i praktiken. Härför kräves bland annat ökade möjligheter till lån och understöd för avdikning. Vidare måste garantier skapas för att ett tillräckligt antal förrättningsmän står till jordbrukets förfogande. Utan dessa båda förutsättningar kan ett tillfredsställande resultat på här ifrågavarande område icke uppnås.»

Framställningarna i statsverkspropositionen

A) Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m. (p. 15)

Departementschefen har — efter redogörelse för lantbruksstyrelsens anslagsframställning samt en av styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök avgiven redogörelse rörande de odlade myrjordarnas omfattning och användning samt i ämnena avgivna remissyttranden — anför följande.

»Det är enligt min mening av stor vikt att verksamheten med storleksrationaliseringar och arronderingsförbättringar på jordbrukets och skogsbrukets områden bedrivs i all den utsträckning som är möjlig med hänsyn till tillgängliga resurser. För att den yttre rationaliseringen ej skall hämmas av brist på bidragsmedel föreslår jag, att ramen för bidrag till sådan rationalisering höjs med 1 000 000 kr. till 4 000 000 kr. I anledning av den ökade yttre rationaliseringen kan anspråken på medel till bidrag till inre rationalisering komma att stiga. Med hänsyn till de senaste årens belastning bör dock enligt min mening bidragsramen för sistnämnda ändamål kunna bibehållas vid 12 000 000 kr. Inom ramarna torde medel få tas i anspråk för speciella ändamål i samma utsträckning som innevarande budgetår. Liksom nu är fallet bör Kungl. Maj:t äga befogenhet att, om förhållandena så motiverar, jämka fördelningen mellan de båda ramarna.

Under särskild anslagspost har de två senaste budgetåren upptagits 500 000 kr. till särskilda åtgärder för att intensifiera jordbrukets och skogsbrukets rationalisering i Kopparbergs län. Såsom framgår av redogörelsen i det föregående för hittillsvarande verksamhet har ett antal nya rationaliseringsprojekt igångsatts, varjämte förberedelser vidtagits för att verkställa äganderättsutredningar enligt den av fjolårets riksdag antagna lagstiftningen i ämnet. Det är enligt min mening angeläget att arbetet fortsätts med all möjlig skyndsamhet. Jag förordar därför, att anslagsposten höjs med 100 000 kr. Det bör alltså ankomma på Kungl. Maj:t att besluta rörande dispositionen av medlen.

Med utgångspunkt från anslagsbelastningen under föregående budgetår och den odisponerade reservation, som kan väntas föreligga vid slutet av innevarande budgetår, anser jag att anslaget bör upptas med 13 000 000 kr. I förhållande till innevarande budgetår innebär detta en höjning med 1 000 000 kr.

I den av lantbrukshögskolan lämnade redogörelsen rörande de odlade myrjordarnas omfattning och användning har getts synpunkter på de problem, som är förenade med utnyttjandet av dessa jordar. Enligt min uppfattning är det angeläget att frågan om myrjordarnas användning i ökad utsträckning beaktas i rationaliseringsverksamheten. Det torde därför böra bringas till riksdagens kännedom, att Kungl. Maj:t den 28 december 1962 på min föredragning beslutat överlämna redogörelsen och de däröver avgivna remissyttrandena till lantbruksstyrelsen för att genom styrelsens försorg delges lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen.»

B) Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering (p. 16)

Departementschefen har efter redovisning av lantbruksstyrelsens anslagskrivelse anfört följande.

»I syfte att stimulera till ytterligare rationalisering inom trädgårdsnäringen ändrades genom beslut av 1962 års riksdag (prop. 99; JoU 15; rskr 252) bestämmelserna för det statliga stödet till sådan rationalisering så att bland annat kretsen av stödberättigade trädgårdsföretag vidgades och bidragsbeloppen höjdes. Härefter har medelsåtgången för bidrag ökat. Å tilläggsstat I till innevarande budgetårs riksstat har därför detta reservationsanslag tillförts ytterligare 200 000 kr. Mot bakgrunden av det anförda och med hänsyn till angelägenheten av att stärka trädgårdsnäringens konkurrenskraft tillstyrker jag, att anslaget i överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag för nästa budgetår upptas med 400 000 kr.»

C) Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti (p. 17)

Efter att ha redogjort för lantbruksstyrelsens anslagsframställning har *departementschefen* anfört.

»Jag har intet att erinra mot lantbruksstyrelsens beräkning av medelsbehovet under detta anslag, som således bör uppräknas med 100 000 kr.

Det sammanlagda behovet av statlig kreditgaranti för lån avseende olika ändamål i samband med jordbrukets och trädgårdsnäringens rationalisering m. m. beräknar jag för nästa budgetår till 79 000 000 kr., vilket i förhållande till innevarande budgetår innebär en ökning med 11 000 000 kr. Härtill och till fördelningen på de skilda ändamålen avser jag att återkomma vid anmälan av särskild proposition angående vissa frågor rörande jordbrukets rationalisering, m. m.

Liksom under tidigare år bör riksdagens medgivande inhämtas till nedläggning enligt tidigare tillämpade grunder av räntan på vissa lån från den förutvarande egnahemslånefonden m. m. Därest riksdagen lämnar detta medgivande, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de författningsbestämmelser, som erfordras.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med $(400\,000 + 100\,000 =) 500\,000$ kr.»

D) *Åtgärder för att förebygga skördeskador* (p. 73)

Departementschefen har efter redovisning av jordbrukets forskningsråds anslagsskrivelse anfört följande.

»Den forskning och försöksverksamhet, som stöds med medel ur detta anslag, är enligt min mening angelägen. Jag anser därför att anslaget bör höjas med 50 000 kr. för att verksamheten skall kunna utvidgas.

Anslaget torde sålunda böra uppföras med $(200\,000 + 50\,000 =) 250\,000$ kr.»

E) *Jordfonden* (p. 171)

Departementschefen har efter att ha redogjort för lantbruksstyrelsens anslagsframställning anfört.

»En av de effektivaste vägarna att främja den yttre rationaliseringen inom jordbruket och skogsbruket har visat sig vara att lantbruksnämnderna med anlitan av medel ur jordfonden inköper fastigheter som bör tas i anspråk i rationaliseringssyfte. Enligt vad jag erfarit sker också i starkt ökad omfattning hembud till nämnderna om förvärv av dylika fastigheter. Med hänsyn härtill och till angelägenheten av att i rådande läge på allt sätt underlätta den yttre rationaliseringen anser jag, att inköpsverksamheten ej bör få hämmas av knapphet på medel. Ehuru takten i omsättningen av fastigheter på jordfonden numera är hög och avvecklingen av det äldsta fastighetsbeståndet pågår, framgår av vad lantbruksstyrelsen anfört att medelstillskott till fonden erfordras för både innevarande och nästkommande budgetår. Jag avser därför att senare denna dag återkomma till Kungl. Maj:t med förslag att 6 000 000 kr. anvisas till jordfonden på tilläggsstat för innevarande budgetår. För nästa budgetår bör fonden tillföras ett belopp av samma storlek.»

Proposition nr 125 angående vissa frågor rörande jordbrukets och trädgårdsnäringens rationalisering, m. m.

I ett inledningskapitel har redovisats att lantbruksstyrelsen avgivit två promemorior med vissa förslag rörande dels stödet till jordbrukets rationalisering, dels jordbruksegnahemslångivningen samt att styrelsen efter samråd med 1960 års jordbruksutredning överlämnat en promemoria med förslag till vissa författningsändringar rörande lånegarantigivningen till jordbrukare m. m. ävensom att lantbruksstyrelsen i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1963/64 föreslagit vissa ytterligare ändringar i bestämmelserna för stödet till jordbrukets rationalisering. Vidare har upplysts att trädgårdsnäringsutredningen överlämnat betänkande med förslag angående visst kreditstöd på trädgårdsområdet. Å s. 3—18 i propositionen har lämnats en redogörelse för vissa frågor rörande det statliga stödet till jordbrukets rationalisering, innefattande redovisning av lantbruksstyrelsens förslag beträffande lånegarantigivningen enligt jordbruksegnahemskungörelsen och stödet enligt rationaliseringskungörelsen samt däröver avgivna remissyttranden. Trädgårdsnäringsutredningens förslag beträffande det statliga stödet till trädgårdsnäringen samt remissinstansernas yttranden däröver har redovisats å s. 19—26 i propositionen. I propositionen har vidare å s. 26—28 anmälts lantbruksstyrelsens anslagsskrivelse rörande lånegarantiramar för budgetåret 1963/64.

Departementschefen har därefter i propositionen nr 125 anfört följande.

»Behovet av en intensifierad strukturrationalisering och av annan rationalisering inom det svenska jordbruket är i dagens läge trängande. Detta belyses bäst av att enligt senast tillgängliga uppgifter ej mindre än cirka 60 procent eller ungefär 157 000 av hela antalet brukningsenheter i landet allttjämt har en åkerareal av mellan 2 och 10 ha. På dessa enheter och även på sådana med betydligt större åkerareal kan vanligen varken den mänskliga arbetskraften eller modern teknisk utrustning rationellt utnyttjas i jordbruksdriften. Härav följer att de relativa produktionskostnaderna blir höga och att brukarna inte får en tillfredsställande försörjning för sig och sina familjer. Mot bakgrunden härav anser jag att det ur det allmännas, jordbruksnäringens och konsumenternas synpunkt är utomordentligt angeläget att i större omfattning än nu ej bärkraftiga jordbruksföretag upphör som självständiga brukningsenheter. Den odlade jorden bör därvid, där den ej med hänsyn bland annat till rådande överskott på jordbruksprodukter lämpligen bör utnyttjas för annan produktion, användas för förstärkning av andra företag. Vidare är det av stor vikt att i ökad utsträckning avhjälpa de påtagliga brister i arronderingen, som många företag har och som ökar produktionskostnaderna.

Såsom senast 1959 års riksdag (prop. 148; JoU 30; rskr. 284) uttalat bör staten på olika sätt medverka till jordbrukets rationalisering. Enligt min mening bör det också vara en angelägen uppgift för jordbrukets organisationer att främja denna verksamhet. Inte minst viktigt anser jag vara att organisationerna genom upplysning och rådgivning medverkar till att göra jordbrukarna än mer rationaliseringsmedvetna. Ett aktivt intresse från berörda jordbruksföretagare är nämligen en av förutsättningarna för att statens stöd till rationaliseringen skall ge bästa möjliga resultat. Vid de överläggningar, som ägt rum med företrädare för jordbrukets organisationer och för vilka närmare redogjorts i den tidigare denna dag anmälda propositionen angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., har också organisationerna förklarat sig vara beredda att kraftigt stödja rationaliseringsverksamheten.

De riktlinjer för inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten för jordbrukets rationalisering, som fastställdes av 1959 års riksdag, bör i avvaktan på resultatet av den översyn av jordbrukspolitikerna i stort som företas av 1960 års jordbruksutredning alltjämt vara i huvudsak normerande för statens medverkan i rationaliseringsarbetet. För att ytterligare främja rationaliseringsåtgärder samt förvärv och drift av bärkraftiga jordbruksföretag har lantbruksstyrelsen, såsom närmare framgår av redogörelsen i det föregående, efter samråd med jordbruksutredningen framlagt förslag till vissa ändringar i bestämmelserna för det statliga ekonomiska stödet. Till dessa förslag, som enligt min mening i allt väsentligt är väl grundade, återkommer jag i det följande. Samtidigt ämnar jag behandla i det föregående återgivna, av trädgårdsnäringsutredningen avgivna förslag till anpassning av motsvarande bestämmelser i fråga om trädgårdsnäringsutredningen till vad som förordats beträffande jordbruket.

Statsmakterna har under senare år anvisat medel och ställt till förfogande statlig kreditgaranti till kostnader för angelägna och lönsamma rationaliseringsåtgärder i den utsträckning som varit möjlig vid avvägningen av de samlade utgiftskraven. Enligt vad jag inhämtat har under innevarande budgetår efterfrågan på det statliga ekonomiska stödet till rationaliseringsverksamheten ökat kraftigt. Genom anspänning av alla tillgängliga resurser inom lantbruksorganisationen är det enligt vad lantbruksstyrelsen på min förfrågan under hand uppgett möjligt att för angivna ändamål under nästa budgetår utnyttja cirka 40 miljoner kr. utöver vad som föreslagits eller förebådats i årets statsverksproposition. I den överenskommelse, som träffats vid förut nämnda överläggningar med jordbrukets organisationer, har också förutsatts att för nästa budgetår medelsresurserna för rationaliseringsverksamheten skall ökas med angivna belopp samt att för innevarande budgetår vissa kreditgarantimargar skall höjas med 12 miljoner kr. Med hänsyn till detta och till behovet av rationell planering av verksamheten anser jag att det är synnerligen

angeläget att nämnda belopp av 40 miljoner kr. står till förfogande redan den 1 juli 1963. I det följande avser jag att framlägga förslag härom. Tillsammans med de höjningar av anslag och kreditgarantiramar, som angetts i statsverkspropositionen, kommer vid bifall till mina förslag resurserna för rationaliseringen att öka med omkring 70 miljoner kr.

Ekonomiskt stöd till förvärv och drift samt vissa rationaliseringsåtgärder i fråga om jordbruksföretag. Den statliga jordbruksegnahemsverksamheten har enligt gällande bestämmelser till ändamål att underlätta för mindre bemedlade och obemedlade att förvärva eller arrendera jordbruk. För att nå detta syfte må kreditgaranti beviljas för lån dels för förvärv av jordbruksfastigheter (jordbruksegnahemslån), dels för att anskaffa inventarier och annan utrustning som erfordras för att igångsätta jordbruksdrift (driftslån), dels ock för att underlätta övergång helt eller i väsentlig utsträckning till eller startande av specialproduktion å jordbruksfastighet. Härjämte må tecknas garanti för betalning av arrende. Lantbruksstyrelsen har föreslagit ändringar i bestämmelserna för stödgivningen i syfte att anpassa den efter utvecklingen och att öka dess rationaliseringsbefrämjande effekt. Förslagen har i huvudsak tillstyrkts av remissinstanserna.

Jag anser liksom lantbruksstyrelsen att nu gällande bestämmelser angående det statliga ekonomiska stödet till förvärv och drift av jordbruksfastigheter inte är helt tidsenliga. Enligt min mening är det av särskild vikt, att detta stöd i ökad utsträckning inriktas på sådana jordbruksföretag, som enligt nutida begrepp har eller inom nära förestående tid kan väntas uppnå full bärkraft. Härigenom vidgas kretsen av köpare till dessa företag och skickliga jordbrukare får möjlighet att även om deras egna kapitaltillgångar ej är tillräckliga skaffa sig ett företag av sådan storlek att de kan få full bärgning. En på detta sätt inriktad stödgivning får en direkt rationaliseringseffekt i de fall, då innehavare av ett ej utvecklingsbart ofullständigt företag erhåller hjälp att överta en bärkraftig enhet. Vidare är det, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, av vikt att kreditstödet till drift av jordbruksföretag utformas så att struktur-rationaliseringen främjas. Det bör därför finnas möjlighet att bevilja lånegaranti för ändamålet, förutom i samband med att ett jordbruksföretag övertas av ny brukare eller att viss produktionsomläggning sker, vid arealutvidgningar av olika slag.

Ändamålet med stödgivningen till förvärv och drift av jordbruksföretag bör i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag vara att i mån av tillgång på lånegarantiutrymme underlätta för lantbrukare med otillräckligt eget kapital att förvärva eller arrendera jordbruk. Någon särskild social inriktning av stödgivningen är enligt min mening ej längre motiverad. Benämningen jordbruksegnahem bör ej användas i fortsättningen.

Stödgivningen bör liksom hittills handhas av lantbruksnämnderna under lantbruksstyrelsens ledning och tillsyn och ske i form av statlig kreditgaranti för lån avsedda för förvärv av jordbruksfastighet (jordförvärvslån) eller för att anskaffa driftsinventarier (driftslån). Vidare bör alltjämt statlig garanti kunna tecknas för betalning av arrende. Däremot bör det inte, såsom nu är fallet, åligga lantbruksnämnderna att bedriva jordförmedling eller att anskaffa jord genom köp i primärt syfte att tillgodose efterfrågan på jordbruksföretag. Denna verksamhet har under senare år haft ringa omfattning och kan enligt min mening utan olägenhet upphöra. Jag vill emellertid framhålla att om jordbruksfastighet behöver tas i anspråk för rationaliseringsändamål kan och bör lantbruksnämnd om så befinns lämpligt med stöd av bestämmelserna i kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 342) angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m. (rationaliseringskungörelsen) skaffa brukaren ny och bättre fastighet.

I fråga om de villkor, som bör gälla för garanti för *jordförvärvslån*, delar jag lantbruksstyrelsens uppfattning att kravet på brukningsenhets beskaffenhet bör anpassas till bestämmelserna härom i rationaliseringskungörelsen. Mot bakgrunden av vad jag inledningsvis anfört om behovet av att ej bärkraftiga jordbruksföretag i ökad utsträckning upphör som självständiga brukningsenheter kan det nämligen ej komma i fråga att stödja förvärv av sådana företag. En grundläggande förutsättning för att garanti för jordförvärvslån skall få medges bör sålunda vara att brukningsenheten antingen redan har sådan storlek och ägoanordning att det bedöms sannolikt att den på lång sikt kan bestå såsom självständig enhet och kan bereda brukaren samma arbetsinkomst, som erbjuds inom jämförbara näringsgrenar, eller efter nära förestående yttre rationalisering eller produktionsomläggning förutsätts komma att uppnå sådan bärkraft. I första hand bör enligt min mening stödgivningen inriktas på lån för förvärv av tvåfamiljsjordbruk. Förvärv av större brukningsenheter bör stödjas endast om synnerliga skäl föranleder det.

Till förvärv av stödjordbruk bör lånegaranti i fortsättningen beviljas endast om särskilda skäl talar härför. Jag ansluter mig nämligen till lantbruksstyrelsens mening att stor försiktighet bör iakttas i fråga om stödgivningen till dessa jordbruk. Lånegaranti bör i regel endast komma i fråga då brukaren har sådan annan huvudsaklig sysselsättning, exempelvis skogsarbete, att han under viss säsong är beroende av stödjordbruket och att detta förhållande kan beräknas fortvara. En annan förutsättning bör vara att stödjordbruket är av sådan beskaffenhet att omfattande investeringar inte behöver ske under lånetiden.

Enligt beslut av 1959 års riksdag krävs för att statligt ekonomiskt stöd skall få utgå till åtgärd för inre rationalisering att, utom i de fall då

åtgärds lönsamhet är uppenbar, investeringskalkyl upprättas. Med hänsyn till investeringens storlek får det anses vara minst lika viktigt att en noggrann ekonomisk bedömning av lönsamheten sker vid ett fastighetsförvärv som vid exempelvis uppförandet av en byggnad. Eu sådan prövning bör därför ske, innan garanti för jordförvärvslån beviljas. Det är enligt min mening önskvärt att prövningen kan grundas på fullständig driftsekonomsplan rörande brukningsenheten. Såsom framgår av lantbruksstyrelsens framställning och de däröver avgivna remissyttrandena kan sådan plan numera göras för relativt liten kostnad. I årets statsverksproposition har också framlagts förslag, som ej oväsentligt ökar tillgången till driftsekonomsplan expertis vid hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna. I likhet med lantbruksstyrelsen och remissmyndigheterna anser jag dock att det ännu inte finns tillräckliga personella resurser för den omfattande driftsplaneringsverksamhet som skulle följa av ett obligatoriskt krav på fullständig driftsekonomsplan i bland annat förevarande sammanhang. Däremot bör enligt min mening redan nu för att lånegaranti skall få beviljas regelmässigt krävas att genom en ekonomisk kalkyl, som det bör ankomma på lantbruksnämnden att upprätta, visats att investeringen för förvärvet är räntabel. I de fall lantbruksnämnden anser att fullständig driftsekonomsplan är nödvändig för bedömningen, bör emellertid sådan plan upprättas innan garanti beviljas. Vidare bör inom ramen för tillgängliga resurser driftsekonomsplan upprättas då lånesökanden begär det. Med hänsyn till den nytta sökanden har av en fullständig driftsekonomsplan i jordbruksdriften bör han stå för kostnaderna för den. Dessa kostnader bör få inräknas i lånegarantibeloppet. Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att i samråd med lantbrukshögskolans företagsekonomsinstitution utarbeta lämpliga modeller för nyss nämnda planer och kalkyler.

Utvecklingen mot större och mera kapitalkrävande jordbruksföretag ställer ökade krav i fråga om tekniskt och ekonomiskt kunnande på den enskilde företagaren. Detta bör beaktas vid lånegarantigivningen beträffande jordförvärvslån på så sätt att vid den bedömning av sökandens personliga kvalifikationer som skall ske stor vikt fästs vid yrkesskickligheten. Härvid bör hänsyn tas ej endast till praktiskt kunnande utan även och efter hand i allt större utsträckning till genomgången teoretisk yrkesutbildning. Såsom bland andra skogsstyrelsen påpekat är det vid kombinerade jord- och skogsbruksföretag viktigt att den skogligen utbildningen är tillräcklig. Jag vill i detta sammanhang erinra dels om de genom beslut av 1962 års riksdag förbättrade utbildningsmöjligheterna vid lantbrukets yrkesskolor, dels om den effektivisering som pågår av kursverksamheten för vidareutbildning av de inom jordbruket yrkesverksamma.

Liksom hittills bör lånegaranti för jordförvärvslån kunna beviljas upp till hela belåningsvärdet för brukningsenheten. Vid bedömning av garanti-beloppets storlek och givetvis även vid prövning av behovet av lånegaranti över huvud taget bör hänsyn tas, förutom till sökandens eget kapital och till möjligheterna att erhålla bottenlån, till förutsättningarna att på annat sätt uppta lån på skäliga villkor.

I enlighet med lantbruksstyrelsens förslag bör kunna medges att lånegaranti får övertas av ny ägare, som förvärvat brukningsenheten såsom tillskottsjord. Med hänsyn till de krav som i det föregående uppställts på belåningsobjektets beskaffenhet torde dock sådant medgivande få betydelse endast beträffande garantilån, som beviljats enligt hittills gällande bestämmelser.

Här ej särskilt behandlade bestämmelser rörande jordbruksegnahems-lån bör i huvudsak gälla även i fråga om jordförvärvslån.

Lånegaranti för *driftslån* kan enligt gällande bestämmelser beviljas dels den som erhållit jordbruksegnahemslån, dels den som eljest förvärvat eller arrenderar brukningsenhet, om fordringarna för att erhålla jordbruksegnahemslån är uppfyllda, dels, då särskilda omständigheter föranleder det, i samband med att lånegaranti beviljas för yttre rationalisering genom förvärv av tillskottsjord, dels åt sammanslutning för gemensam animalieproduktion och åt sambruksförening dels ock för att underlätta övergång helt eller i väsentlig utsträckning till eller startande av specialproduktion.

I fortsättningen bör givetvis garanti för driftslån kunna beviljas den som erhåller jordförvärvslån och den som eljest förvärvat eller arrenderar brukningsenhet under förutsättning att enhetens beskaffenhet och brukarens kvalifikationer fyller de krav, som uppställts för jordförvärvslån. Med hänsyn till den synnerliga vikten av att i rådande läge främja tillkomsten av större brukningsenheter anser jag, att möjligheterna att lämna garanti för driftslån i samband med arealutvidgning bör ökas. I anslutning till lantbruksstyrelsens förslag bör i detta hänseende i princip gälla att garanti för driftslån skall kunna erhållas i samband med ändamålsenliga arealutvidgningar, som är av minst sådan omfattning som förutsätts för tillämpning av bestämmelserna i 14 § andra stycket rationaliseringskungörelsen om förhöjt stöd till åtgärd för inre rationalisering. Sålunda bör sådan garanti kunna beviljas, förutom vid förvärv av tillskottsjord till fastighet som lånesökanden äger, vid arrende av tillskottsjord till ägd fastighet samt vid förvärv eller arrende av tillskottsjord till arrenderad brukningsenhet. Även om vissa betänkligheter kan resas mot storleksrationalisering av en brukningsenhet genom arrende av mark anser jag att det, med hänsyn till svårigheterna att i vissa fall förmå fastighetsägare, exempelvis dödsbon, att avhända sig mark samt till angelägenheten av att få fram större jordbruksföretag, är av vikt att vid denna form av arealutvidgning

ekonomiskt stöd kan lämnas. Givetvis måste därvid, såsom lantbruksstyrelsen och remissinstanserna framhållit, krav ställas på att den arrenderade marken utgör lämplig utökning av den egna brukningsenheten och att sannolika skäl talar för att sambruket består på lång sikt. En annan förutsättning för kreditstöd i berört fall bör vara att möjlighet till förvärv av marken på skäligen villkor ej föreligger.

I fråga om driftslån i anslutning till inköp av tillskottsjord till arrenderad brukningsenhet bör krävas att sannolika skäl talar för att denna enhet framdeles kan förvärvas av arrendatorn. I första hand bör så anses kunna vara fallet då delägare i ett dödsbo arrenderar detta tillhörig fastighet eller då arrendatorn är arvinge till fastighetsägaren. Givetvis bör även i här åsyftade fall ha klarlagts att förutsättningar saknas för omedelbart förvärv av den arrenderade fastigheten.

Jag förordar också att den befintliga möjligheten att lämna garanti för driftslån vid övergång till specialproduktion vidgas till att avse alla slag av genomgripande produktionsomläggningar av sådan omfattning att därigenom jordbruksföretaget omedelbart eller inom en nära framtid når full bärkraft.

I anledning av nyssnämnda förslag bör det i fråga om garanti för driftslån nu gällande villkoret att låntagaren inte tidigare får ha bedrivit verksamhet som självständig jordbrukare utgå. Enligt min mening bör hinder inte föreligga att, om gällande bestämmelser i övrigt medger det, bevilja garanti för nytt driftslån avsett att komplettera tidigare innehaft, ännu ej slutamorterat lån. Summan av utestående lånebelopp och det nya lånet bör inte få överstiga gällande maximibelopp för driftslån.

Animalieproduktion organiserad i gemensamhetsföretag synes i vissa fall vara en lämplig väg för familjejordbruket att nå lönsamhet i exempelvis mjölkproduktionen. Intresset för denna produktionsform har ökat under senare år. Jag anser för min del, att det ur rationaliseringssynpunkt är önskvärt att sammanslutningar för gemensam animalieproduktion bildas i ökad utsträckning. Såsom lantbruksstyrelsen anfört är det givetvis av vikt att medlemmarnas egna insatser i sammanslutningen ej utgör allt för liten del av dess kapital. Därest det med hänsyn till kravet på insatskapital skulle uppstå svårighet att åstadkomma sammanslutning av erforderlig omfattning, bör möjlighet finnas att bevilja garanti för lån till medlemsinsats. Sådan garanti bör vid behov även kunna lämnas den som i utträdande medlems ställe inträder i sammanslutningen. Garantibeloppet bör i båda fallen begränsas till högst 10 000 kr.

I fråga om kreditstödet till driftslån m. m. åt sambruksförening bör ej vidtas annan ändring än den som föreslagits i den nyligen avlåtna propositionen angående ändring i lagen den 30 april 1948 (nr 218) om sambruksföreningar, m. m.

För att garanti för driftslån skall få beviljas bör i samma utsträckning, som jag förordat beträffande jordförvärvslån, krävas ekonomisk kalkyl eller driftsekonomisk plan. Kostnaderna för den driftsekonomiska planen bör även i detta fall få inräknas i garantibeloppet.

Storleksrationaliseringen av jordbruksföretagen medför att de blir alltmer kapitalkrävande. Jag ansluter mig därför till lantbruksstyrelsens och remissinstansernas uppfattning att en höjning av maximibeloppet för driftslån till enskild person är motiverad. Beloppet är nu fastställt till 20 000 kr. Vid mina överväganden rörande höjningens storlek har jag beaktat, att det i regel bör förutsättas att en jordbruksföretagare har tillgång till visst eget kapital att sätta in i rörelsen. Jag har bland annat med hänsyn härtill i likhet med lantbruksstyrelsen stannat för att maximibeloppet bör höjas till 40 000 kr. Förslaget om att detta belopp skall få överskridas i vissa fall är jag däremot ej beredd tillstyrka. Lånets storlek inom maximibeloppet bör givetvis avvägas med hänsyn till förhållandena i varje enskilt fall. Särskilt bör enligt min mening iakttas att det allmänna inte bör medverka till en överdimensionering av maskinbeståndet. Möjligheterna att utnyttja förhyrda maskiner eller att gemensamt anskaffa sådana bör därför beaktas vid prövningen av lånebeloppets storlek.

I likhet med fullmäktige i riksbanken och statskontoret anser jag, att tillräckliga skäl ej föreligger att utsträcka amorteringstiden för driftslån till enskild person över nu gällande tid av 15 år. För att minska de betalningssvårigheter, som kan uppstå för företagaren under en start- eller uppbyggnadsperiod, vill jag däremot föreslå att det ej längre skall krävas att särskilda omständigheter föreligger för att amorteringsfrihet under de båda första åren av lånetiden skall kunna medges. Såsom eu följd av mitt ställningstagande i fråga om amorteringstidens längd anser jag, att nuvarande möjlighet att medge anstånd med att erlægga ränta bör bibehållas. Även övriga i det föregående ej särskilt berörda bestämmelser rörande driftslån bör kvarstå i huvudsak oförändrade.

Såsom lantbruksstyrelsen förordat bör i anslutning till ändringarna i bestämmelserna rörande stödgifningen till förvärv och drift av jordbruksföretag företas vissa jämkningar rörande stödet till jordbrukets yttre och inre rationalisering. Sålunda bör vad jag i det föregående föreslagit beträffande garanti för driftslån i samband med arealutvidgningar leda till att möjlighet införs att bevilja garanti för lån till inköp av mark avsedd att sambrukas med arrenderad brukningsenhet. I fråga om sambrukets varaktighet och möjligheterna för arrendatorn att framdeles förvärva brukningsenheten bör givetvis gälla samma förutsättningar som beträffande driftslån. En ytterligare förutsättning för lånegaranti måste i förekommande fall uppenbarligen vara att fastighetsbildningsfrågan kan lösas beträffande tillskottsajorden. Ej heller har

jag något att erinra mot att, då särskilda omständigheter föreligger, kreditgaranti för lån till förvärv av tillskottsjord skall kunna beviljas även om ansökan om garanti inges först efter genomförandet av sådan yttre rationalisering.

Vidare tillstyrker jag lantbruksstyrelsens förslag att ekonomiskt stöd bör få lämnas till investeringar i byggnader och andra anläggningar, som skall betjäna både ägd och arrenderad mark i det fall investeringen bedöms angelägen ur rationaliseringssynpunkt och förvärv av den arrenderade marken ej omedelbart kan ske. Härjämte bör, såsom bland andra statskontoret framhållit, krävas att arrendet är bestående. Det måste även förutsättas att investeringar i fråga om byggnader sker på den ägda marken.

Såsom förut nämnts upprättas investeringskalkyler innan statligt stöd lämnas till åtgärder för inre rationalisering. Av samma skäl, som jag anfört vid behandlingen av bestämmelserna för jordförvärvslån och driftslån, är det angeläget att vid kostnadskrävande åtgärder för yttre och inre rationalisering sådan kalkyl utvidgas till fullständig driftsekonomisk plan. Enligt min mening bör därför i fråga om sådan plan i nämnda sammanhang gälla bestämmelser av motsvarande innebörd som jag förut förordat i fråga om jordförvärvslån och driftslån. Utgifterna för att upprätta sådana planer bör alltså få inräknas i de kostnader, som läggs till grund för beräkning av statsbidrag och statligt lånegaranti till yttre och inre rationalisering.

Lantbruksstyrelsens förslag att statsbidrag till kostnader för att uppföra och förbättra ekonomibyggnader skall kunna utgå även om bidrag tidigare har beviljats för sådana åtgärder vid samma brukningsenhet föranleder ingen erinran från min sida. Det torde nämligen till följd av att under ett tidigare skede av rationaliseringsverksamheten målsättningen i fråga om brukningsenheternas bärkraft låg betydligt lägre än den som nu tillämpas vara nödvändigt att, då yttre rationalisering av mera väsentlig omfattning och kapitalkrävande natur eller genomgripande driftsomläggning skall genomföras, kunna bortse från tidigare bidrag av nämnt slag.

Slutligen vill jag i detta sammanhang beröra tillämpningen av de så kallade värdeutjämningsbidragen vid förvärv av tillskottsjord. Enligt 9 § rationaliseringskungörelsen kan vid förvärv av mark för rationaliseringsändamål utgå statsbidrag högst med belopp motsvarande skillnaden mellan å ena sidan den av lantbruksnämnden betingade eller godkända köpeskillingen eller motsvarande ersättning för fastigheten eller fastighetsdelen och å andra sidan det värde fastigheten eller fastighetsdelen kan anses äga för den brukningsenhet till vilken den skall läggas. Vid den intensifierade strukturrationalisering som jag uttalat mig för torde det inte sällan inträffa att fastighet, varå gjorda investeringar i byggnader och

andra anläggningar fortfarande har ett ej obetydligt värde, bedöms böras i anspråk för rationaliseringsändamål och att därvid investeringarna ej kan nyttiggöras. För att stimulera den nödvändiga rationaliseringsprocessen bör i sådana och liknande fall enligt min mening värdeutjämningsbidrag komma i fråga i relativt stor utsträckning.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidta de författningsändringar, som föranleds av bifall till de förslag jag framlagt i detta avsnitt.

Förvärvslån och driftslån till trädgårdsföretag. Genom beslut av 1962 års riksdag (prop. 99; JoU 15; rskr. 252) ändrades bestämmelserna för det statliga stödet till trädgårdsnäringsens rationalisering så att de i huvudsak ansluter sig till vad som gäller för jordbrukets rationaliseringsstöd. I fråga om ekonomiskt stöd till förvärv och drift av trädgårdsföretag gäller enligt stadgande i kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 366) angående den statliga jordbruksegnahemsverksamheten samma bestämmelser som för jordbruksegnahemslån och driftslån till jordbruksföretag. Trädgårdsnäringsutredningen har föreslagit att dessa bestämmelser för trädgårdsföretagen ges en mera tidsenlig inriktning och anpassas till vad som gäller för näringsens rationaliseringsstöd.

För egen del anser jag, att det, med hänsyn till den starka konkurrens från utlandets sida, som den svenska trädgårdsnäringsen har att kämpa mot, är nödvändigt med en långtgående rationalisering av företagen inom denna näringgren. De av föregående års riksdag beslutade ändringarna i bestämmelserna för rationaliseringsstödet till näringen har enligt vad jag erfarit redan medfört en märkbart ökad aktivitet på området. Odlarnas strävanden att effektivisera och förbättra företagen kan dock fortfarande hämmas av kapitalbrist, om möjlighet ej finns att ge statligt kreditstöd exempelvis för att anskaffa driftsinventarier i samband med omläggning till specialiserad produktion eller utökning av företagsstorleken. Att överta rationellt uppbyggda företag kan också med hänsyn till det stora kapital som erfordras härför ofta ställa sig svårt för yngre trädgårdsodlare. På grund härav bör det enligt min mening även fortsättningsvis finnas möjligheter att till trädgårdsföretag bevilja statlig kreditgaranti för driftslån och förvärvslån. I likhet med vad jag förut föreslagit för jordbrukets del bör detta stöd även i vissa avseenden ges en mera rationaliseringsfrämjande inriktning. Stödgivningen bör i princip ta sikte på redan existerande företag. Under sådana förhållanden torde stödet inte, såsom befaras i ett par remissyttranden, leda till en olämplig produktionsökning utan såsom främsta effekt få en rationellare produktion.

Mot bakgrunden av det anförda finner jag, att de av trädgårdsnäringsutredningen framlagda förslagen är väl ägnade att ligga till grund för utformningen av det statliga kreditstödet till förvärv och drift av träd-

gårdsföretag. Detta innebär, att jag delar utredningens uppfattning att stödet bör anpassas till trädgårdsnäringsens speciella förhållanden och till dess rationaliseringssträvanden och ej längre utgå enligt samma regler som för jordbruksnäringen.

De *allmänna villkoren* för att garanti för förvärvslån och driftslån till trädgårdsföretag skall få beviljas bör, såsom utredningen förutsatt, vara i huvudsak samma, som gäller för trädgårdsnäringsens rationaliseringsstöd. Kreditstöd bör således lämnas endast till företag, som vid rationell drift uppenbart kan bestå på lång sikt. Det bör också krävas att det ur allmän synpunkt är önskvärt att företaget består. Vidare bör garanti i allmänhet ej lämnas till större företag än de som — förutom brukaren och tillfällig arbetskraft — sysselsätter högst två helårsanställda arbetare. Om särskilda skäl, exempelvis produktionens inriktning, det föranleder bör stöd även kunna utgå till företag som sysselsätter högst fyra helårsanställda arbetare. Jag vill i sammanhanget erinra om att enligt kungörelsen den 3 juni 1960 (nr 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri kreditstöd må lämnas för nybyggnad, tillbyggnad, ombyggnad eller inredning av lokaler, som är nödvändiga för verksamheten, för anskaffning av maskiner, arbetsredskap eller verktyg samt, om särskilda skäl föreligger, för anskaffning av omsättningstillgångar.

En förutsättning för att ett företag skall kunna bestå på sikt är att lönsamhet uppnås. För att möjligheterna härtill skall kunna bedömas fordras ekonomiska överväganden. Jag ansluter mig därför till utredningens förslag, att innan lånegaranti beviljas investeringskalkyl skall upprättas, såvida inte företagets lönsamhet är uppenbar. Sådan kalkyl bör på samma sätt, som redan gäller beträffande rationaliseringsstödet, upprättas genom den garantibeviljande myndighetens försorg. Därest denna finner det erforderligt eller lånesökanden önskar det, bör inom ramen för tillgängliga resurser en fullständig driftsekonomisk plan upprättas. Kostnaderna härför, som med hänsyn till nyttan av planen vid driften bör åvila sökanden, bör få inräknas i det lånebelopp för vilket garanti beviljas.

Liksom fallet är beträffande motsvarande stöd på jordbrukets område skall en bedömning av lånesökandens kvalifikationer för att sköta trädgårdsföretaget ske. Såsom utredningen föreslagit bör härvid stor vikt läggas vid sökandens yrkesskicklighet. Hänsyn bör inte endast tas till yrkespraktik utan även och efter hand i allt större utsträckning till yrkesutbildning vid trädgårdsskolor och kurser.

Kreditgaranti för *driftslån* bör i enlighet med utredningens förslag kunna lämnas vid genomgripande driftsomläggning eller storleksrationalisering av trädgårdsföretag samt i anslutning till förvärv eller arrende av sådant företag. Jag tillstyrker även att garanti beviljas såväl enskild person som sammanslutning, som bedriver eller avser att bedriva trädgårdsrörelse.

Vidare bör gälla att garanti för driftslån må beviljas för det lånebelopp, som oundgängligen erfordras för att anskaffa inventarier för trädgårdsbruk, plantmaterial m. m. samt för att bestrida andra nödvändiga driftsutgifter för att igångsätta trädgårdsföretagets verksamhet. Jag biträder också utredningens förslag att driftslånets storlek må uppgå till högst 40 000 kr. Det bör dock enligt min mening understrykas, att lånets storlek skall avvägas i förhållande till behovet vid det enskilda företaget samt att det bör krävas att lånesökanden sätter in visst eget kapital i rörelsen. Amorteringstiden bör liksom för jordbrukets driftslån bestämmas till högst 15 år med möjlighet att medge amorteringsfrihet under de båda första åren av lånetiden.

Jag biträder utredningens förslag att kreditgaranti för *förvärvslån* bör kunna beviljas för att underlätta för trädgårdsodlare och blivande trädgårdsodlare med otillräckligt eget kapital att förvärva trädgårdsföretag av i det föregående angiven beskaffenhet. Härigenom främjas yngre odlares möjligheter att överta fullt rationella företag. Utöver de tidigare nämnda allmänna villkoren för kreditstödet bör såsom förutsättning för garanti gälla, att kostnaderna för förvärvet är skäligen med hänsyn till den avkastning, som kan påräknas av företaget på längre sikt. Garantibeloppet bör få uppgå till företagets hela belåningsvärde. Garanti bör dock ej utgå för lån som kan erhållas som bottenlån. Även möjligheten att eljest erhålla lån på skäligen villkor bör bedömas vid fastställande av garantibeloppets storlek.

Den övervägande delen av ett trädgårdsföretags tillgångar utgörs av byggnader och andra anläggningar. För att få viss överensstämmelse med tillgångarnas ekonomiska livslängd förordar jag, att amorteringstiden för förvärvslån fastställs till högst 20 år. Vidare bör, såsom utredningen föreslagit, amorteringen påbörjas senast under fjärde året efter första lyftningsdagen. Härigenom kommer amorteringsreglerna att överensstämma med dem som gäller för rationaliseringslån till trädgårdsföretag.

För såväl driftslån som förvärvslån bör, om särskilda förhållanden motiverar det, anstånd med räntebetalningen kunna medges under de båda första åren av lånetiden. Övriga lånetekniska bestämmelser bör vara samma, som gäller för trädgårdsnäringsens rationaliseringslån.

Lantbruksstyrelsen handlägger för närvarande ärenden rörande statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering. I syfte att uppnå en önskvärd samordning bör enligt min mening även ärenden rörande driftslån och förvärvslån till trädgårdsföretag handläggas av styrelsen. Styrelsen bör härvid utnyttja den expertis, som finns vid lantbruksnämnder och hushållningssällskap, bland annat de hos sällskapen placerade specialkonsulenterna på trädgårdsområdet.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidta de författningsändringar, som föranleds av bifall till de förslag jag här framlagt.

Anslagsfrågor m. m. I årets statsverksproposition (bil. 11 p. 15) har vid behandlingen av anslaget till *bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.* föreslagits att ramarna för bidrag till yttre och inre rationalisering för nästa budgetår fastställs till 4 respektive 12 miljoner kr. Såsom jag berört inledningsvis i detta anförande bör i syfte att öka strukturrationaliseringen ytterligare medel ställas till förfogande för statligt stöd till denna verksamhet. Jag vill därför förordna att med ändring av nyss nämnda förslag, som ej behandlats av riksdagen, bidragsramarna för yttre och inre rationalisering för budgetåret 1963/64 fastställs till 6 respektive 15 miljoner kr. Detta innebär i förhållande till innevarande budgetår en ökning med sammanlagt 6 miljoner kr.

Den ökade strukturrationaliseringen bör för att få full effekt följas upp genom rådgivning till berörda jordbrukare. För att under nästa budgetår medel i erforderlig utsträckning skall finnas för intensifierad rådgivning föreslår jag att härtill under nyss nämnt anslag såsom en särskild post upptas 0,5 miljon kr. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den närmare dispositionen av medlen.

Med hänsyn till här framlagda förslag anser jag att anslaget till bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. för budgetåret 1963/64 bör med ändring av i statsverkspropositionen angivet belopp av 13 miljoner kr. uppföras med 18,5 miljoner kr.

Till *jordfonden* har i årets statsverksproposition (bil. 11 p. 171) förordats ett anslagstillskott av 6 miljoner kr. Såsom jag uttalade vid anmälan av denna punkt i statsverkspropositionen har en av de effektivaste vägarna att främja den yttre rationaliseringen visat sig vara att lantbruksnämnderna med anlitan av medel ur jordfonden inköper fastigheter som bör tas i anspråk i rationaliseringssyfte. Mot bakgrunden härav och den synnerliga angelägenheten av att varje tillfälle att åstadkomma yttre rationalisering tas till vara vill jag förordna, att med ändring av det i statsverkspropositionen framlagda förslaget, som ej behandlats av riksdagen, jordfonden för budgetåret 1963/64 tillförs ej mindre än 26 miljoner kr.

I inledningen av detta anförande har jag uttalat att den av mig förordade ökningen av rationaliseringsverksamheten förutsätter en anspänning av alla tillgängliga resurser inom *lantbruksorganisationen*. Den intensifierade verksamheten medför ett ökat behov av expertis vid främst lantbruksnämnderna men även hos lantbruksstyrelsen. Medelsbehovet härför under nästa budgetår bör enligt min mening tillgodoses genom att de i avlöningsstaterna för lantbruksnämnderna och lantbruksstyrelsen upptagna,

förslagsvis betecknade anslagsposterna till ersättningar för sakkunniga överskrids med sammanlagt cirka 0,5 miljon kr. Därest riksdagen ej har något att erinra mot vad jag nu anfört, torde jag sedermera få återkomma till Kungl. Maj:t i ämnet.

Enligt vad jag inhämtat från lantbruksstyrelsen beräknas *anspråken under innevarande budgetår på kreditgaranti* för lån avseende vissa ändamål i samband med jordbrukets rationalisering väsentligt överstiga de fastställda ramarna. För att inte angelägna och trängande rationaliseringsåtgärder skall hämmas förordar jag, att riksdagens medgivande inhämtas att öka garantiramarna för lån till yttre och inre rationalisering med 6 respektive 2 miljoner kr. Vidare bör ramen för jordbruksegnahemslån enligt min mening höjas med 4 miljoner kr. Härutöver föreslår jag att, därest riksdagen ej har något att erinra däremot, till kreditgarantiramen för driftslån överflyttas det belopp — cirka 2,4 miljoner kr. — som ej torde behöva tas i anspråk av ramen för lån avseende övergång helt eller till viss del till specialproduktion. Därest så befinns påkallat bör Kungl. Maj:t äga medge jämkning i fördelningen av de angivna lånegarantibeloppen.

I fråga om *lånegarantiramarna för budgetåret 1963/64* bör för att främja rationaliseringsverksamheten ramutrymmena för lån till yttre och inre rationalisering ökas betydligt i förhållande till vad som medgivits för innevarande budgetår. Jag förordar sålunda att den förstnämnda kreditgarantiramen höjs med 15 miljoner kr. till 33 miljoner kr. och den sistnämnda med 5 miljoner kr. till 15 miljoner kr.

I anslutning till de i det föregående föreslagna ändringarna beträffande kreditgarantigivningen till driftslån för jordbruksföretag bör nuvarande ram för lån avseende övergång helt eller delvis till specialproduktion sammanföras med driftslåneramen. För nästa budgetår föreslår jag, att garantiramen för driftslån fastställs till 11 miljoner kr. Ramutrymmet för jordförvärvslån bör enligt min mening upptas med 24 miljoner kr., vilket i förhållande till den för innevarande budgetår medgivna ramen för jordbruksegnahemslån innebär en ökning med 4 miljoner kr.

Kungl. Maj:t bör, om förhållandena ger anledning därtill, äga medge jämkning i fördelningen av angivna maximibelopp för lånegaranti mellan de fyra nämnda ramarna.

För kreditgaranti för lån till uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål har för innevarande budgetår medgetts en ram av 6 miljoner kr., varav dock minst 2 miljoner kr. skall avdelas för lån till auktionshallar för trädgårdsprodukter. Enligt min mening bör behovet av kreditgaranti för lån till auktionshallar i fortsättningen tillgodoses inom en för trädgårdsnäringsens olika ändamål gemensam garantiram. Med hänsyn härtill och då jag ej kan tillstyrka någon ökning av garantiutrymmet

met för lån till lagerhus för jordbruksändamål bör härför fastställas en ram av 4 miljoner kr.

Inom en garantiram för lån till trädgårdsnäringens rationalisering m. m. bör rymmas behovet av kreditgaranti, förutom till trädgårdsrationaliseringslån och till lån för att uppföra auktionshallar för trädgårdsprodukter, till de i det föregående föreslagna driftslånen och förvärvslånen. Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att utnyttja det samlade ramutrymmet för de olika ändamålen med hänsyn till angelägenheten av de anspråk som uppkommer. Vid mina överväganden rörande storleken för nästa budgetår av trädgårdsnäringens garantiram har jag beaktat, att mina förslag i det föregående rörande förvärvslån och driftslån medför ökat behov av garantiutrymme. Å andra sidan har jag inhämtat att av det för innevarande budgetår för trädgårdsnäringen sammanlagt medgivna garantiutrymmet av 5 miljoner kr. hittills endast i runt tal 1 miljon kr. tagits i anspråk. Med hänsyn härtill anser jag, att det för budgetåret 1963/64 är tillfyllest med en höjning med 1 miljon kr. till 6 miljoner kr.»

Från statssekreteraren i jordbruksdepartementet har till jordbruksutskottet sedermera överlämnats en den 2 maj 1963 dagtecknad skrift av följande lydelse.

»På uppdrag av jordbruksministern får jag härigenom meddela att i proposition nr 125 angående vissa frågor rörande jordbrukets och trädgårdsnäringens rationalisering, m. m., uppkommit ett skrivfel i departementschefsanförandet på s. 32. Detta har föranlett att visst missförstånd kan uppkomma beträffande inriktningen av den statliga kreditgarantigivningen i fråga om jordförvärvslån. Såsom framgår av sista stycket på sidan 31 i propositionen skall de krav på brukningsenhets beskaffenhet, som bör gälla såsom villkor för garanti i fråga om jordförvärvslån, anpassas till bestämmelserna i rationaliseringskungörelsen. Den grundläggande förutsättningen för att jordförvärvslån skall få medges har därför, kort uttryckt, angetts vara att brukningsenhet antingen redan är bärkraftig eller efter nära förestående yttre rationalisering eller produktionsomläggning blir bärkraftig. Denna förutsättning uppfylls givetvis av både en- och tvåfamiljsjordbruk samt dessutom av än större jordbruk. Genom ett skrivfel har emellertid efterföljande mening på sidan 32, vilken börjar med orden 'I första hand' kommit att hänföra sig till endast tvåfamiljsjordbruk i stället för till en- och tvåfamiljsjordbruk. Med hänsyn till att motioner väckts, som grundar sig på angivna missförstånd, kommer dock icke något kartongblad avseende sidan 32 att tryckas. Jordbruksministern har i stället ansett sig böra på detta sätt upplysa utskottet om skrivfelet.»

Utskottet

Såsom i proposition nr 125 framhållits har statsmakterna under senare år anvisat medel och ställt till förfogande statlig kreditgaranti till kostnader för angelägna och lönsamma rationaliseringsåtgärder inom den svenska jordbruket i den utsträckning som varit möjlig vid avvägningen av de samlade utgiftskraven. Efterfrågan på det statliga ekonomiska stödet till rationaliseringsverksamheten har visat sig kraftigt öka under innevarande budgetår. För att möta denna efterfrågan och då en ökad rationaliseringsverksamhet i dagens läge är angelägen har — i överensstämmelse med den överenskommelse som träffats vid överläggningar mellan regeringen och jordbrukets organisationer — föreslagits att medelsresurserna för det kommande budgetåret skall ökas med cirka 40 milj. kr. utöver vad som angivits i statsverkspropositionen samt att vissa kreditramar för löpande budgetår skall vidgas med 12 milj. kr. Vad sålunda förordats innebär en sammanlagd ökning av resurserna för rationaliseringen med omkring 70 milj. kr. Utskottet tillstyrker i allt väsentligt de föreslagna medelsökningarna. Genom de ökade resurser som enligt förslaget skall ställas till förfogande för rationaliseringsverksamheten blir det möjligt att åstadkomma den åsyftade, angelägna intensifieringen av rationaliseringsarbetet. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att vid förenämnda överläggningar jordbrukets organisationer förklarat sig beredda att genom upplysning och rådgivning verksamt stödja ifrågavarande arbete.

I förevarande sammanhang upptas vidare till behandling förslag om en tidsenligare utformning av det statliga kreditstödet till förvärv och drift av jordbruksföretag samt i anslutning därtill förslag om vissa jämkningar rörande stödet till jordbrukets yttre och inre rationalisering ävensom beträffande nya bestämmelser för lånegaranti till förvärv och drift av trädgårdsföretag.

I det följande upptar utskottet till närmare prövning de spörsmål som anses böra föranleda särskilt uttalande. I samband härmed prövar utskottet de punkter i statsverkspropositionen som avser anslagen rörande bidrag till jordbrukets rationalisering och trädgårdsnäringens rationalisering, täckande av förluster på grund av statlig lånegaranti samt jordfonden. Slutligen behandlar utskottet även den i statsverkspropositionen upptagna anslagspunkten rörande åtgärder för att förebygga skördeskadorna.

De i proposition nr 125 framlagda ändringsförslagen angående statlig lånegaranti för förvärv av jordbruksfastighet och anskaffande av driftsinventarier m. m. syftar till en anpassning av hithörande bestämmelser till de regler, som gäller för det statliga rationaliseringsstödet inom jordbruket. Ändamålet med stödgivning till förvärv av jordbruksföretag skall hädanefter vara att i mån av tillgång

på lånegarantiutrymme underlätta för lantbrukare med otillräckligt eget kapital att förvärva eller arrendera jordbruk.

En grundläggande förutsättning för att garanti för jordförvärvslån skall beviljas anser utskottet i likhet med departementschefen vara att brukningsenheten antingen redan har sådan storlek och ägoanordning att det bedöms sannolikt att den på lång sikt kan bestå såsom självständig enhet och kan bereda brukaren samma arbetsinkomst, som erbjuds inom jämförbara näringsgrenar, eller förutsätts efter nära förestående yttre rationalisering eller produktionsomläggning komma att uppnå sådan bärkraft. Denna förutsättning uppfylles såsom departementschefen i ärendet särskilt uttalat av både en- och tvåfamiljsjordbruk, samt dessutom av än större jordbruk. Enligt utskottets mening bör stödgivningen i första hand inriktas på lån för förvärv av en- och tvåfamiljsjordbruk. Förvärv av större jordbruk bör stödjas endast när synnerliga skäl föreligger. I sammanhanget väckta yrkanden i motionerna I: 741 och II: 899, I: 746 och II: 894, I: 736 och II: 891 samt I: 737 och II 893 i vad rör huvudsaklig inriktning av stödgivningen får härigenom anses tillgodosedda. I de förstnämnda två motionsparen gjorda yrkanden av innebörd att stöd jämväl skall utgå till jordbruk som ej representerar full bärkraft avstyrkes av utskottet. En stödgivning i motionernas syfte skulle innebära ett frångående av de av 1959 års riksdag fastställda riktlinjerna i förevarande avseende. Utskottet har i överensstämmelse med vad i det föregående anförts ej funnit skäl biträda yrkandet i motionerna I: 746 och II: 894 om mildare villkor för stödgivning beträffande större jordbruk än tvåfamiljsjordbruk.

För förvärv av stödjordbruk bör på sätt departementschefen föreslagit kreditgaranti som regel lämnas endast om brukarens arbete vid sidan om stödjordbruket är av sådan natur att brukaren under viss säsong är beroende av stödjordbruket och detta förhållande beräknas fortvara samt att omfattande investeringar ej erfordras under lånetiden. De i motionerna I: 734 och II: 895, I: 741 och II: 899 samt I: 746 och II: 894 gjorda yrkandena om en mera omfattande lånegarantigivning till stödjordbruk kan utskottet sålunda ej biträda.

De i motionsparet I: 746 och II: 894 framförda yrkandena om stödgivning beträffande förvärv och drift av vissa skogsbruksfastigheter och gemensamhetsföretag för skogsbruk är av den natur att utskottet förutsätter att de blir föremål för prövning av 1960 års jordbruksutredning. Motionsyrkandena bör därför ej föranleda någon riksdagens åtgärd.

I anledning av ett i motionerna I: 736 och II: 891 framfört yrkande om att vid bedömning av brukningsenhets bärkraft även enhetens skogsinnehav skall beaktas får utskottet framhålla, att någon ändring beträffande bedömningsgrunderna för ett jordbruksföretags bärkraft nu ej föreslagits. Detta innebär att skogsmark tillhörande en jordbruksfastighet utgör en av de komponenter som skall beaktas vid bedömning av fastighetens bärkraft.

Med hänsyn härtill torde motionsyrkandet ej erfordra någon åtgärd.

Utskottet anser i likhet med departementschefen att någon särskild social inriktning av stödgivningen ej längre är motiverad. I motionerna I: 735 och II: 890 har uttryckts farhågor för att en handikapad härigenom skulle bli utesluten från möjligheten att erhålla garanti till jordförvärvslån. Enligt utskottets mening medför de föreslagna garantilånebestämmelserna dock ej att en dylik möjlighet i fortsättningen skulle vara utesluten. Vid sådant förhållande torde motionerna kunna lämnas utan åtgärd.

Nuvarande regler rörande lantbruksnämndernas skyldighet att bedriva jordförmedling eller att anskaffa jordbruk genom köp i primärt syfte att tillgodose efterfrågan på jordbruk syftar till att lantbruksnämnderna skall bedriva jordanskaffning eller jordförmedling med jordbruk, som i allmänhet ej kräver strukturrationalisering. I likhet med departementschefen anser utskottet att detta slag av förmedlingsverksamhet utan olägenhet kan upphöra med hänsyn till bland annat den ringa efterfrågan som denna verksamhet rönt under senare år. Med hänsyn härtill och då någon ändring i sammanhanget ej avsetts beträffande lantbruksnämndernas rationaliseringsverksamhet bl. a. medelst köp och försäljning av mark över jordfonden bör i motionerna I: 737 och II: 893 gjorda yrkanden i ämnet ej föranleda någon särskild åtgärd.

Utskottet finner med hänvisning jämväl till vad utskottet i det föregående anført beträffande förutsättningarna för jordförvärvslån att garanti för driftslån bör beviljas enligt de villkor som angivits i propositionen. Med hänsyn till att jordbruksföretagen genom storleksrationalisering blir alltmer kapitalkrävande föreslås i propositionen bl. a. att maximibeloppet för driftslån höjes från 20 000 kr. till 40 000 kr. Utskottet biträder detta förslag. Dock delar utskottet den i motionerna I: 746 och II: 894 uttalade uppfattningen att 40 000 kr. i vissa fall är för snäv gräns och tillstyrker därför motionsförslaget att maximibeloppet för driftslån skall kunna uppgå till 50 000 kr., då särskilda skäl föreligger. Såsom sådant särskilt skäl bör i enlighet med vad lantbruksstyrelsen föreslagit kunna godtas att brukaren avser att tillämpa en driftsform, som anses kunna bli av värde i den fortsatta rationaliseringsverksamheten. Den längsta amorteringstiden för driftslån är för närvarande 15 år. Denna tid överskrider väsentligt vad som inom andra delar av näringslivet anses tillrädligt för motsvarande krediter. Med erinran härom och under hänvisning jämväl till att frågor rörande jordbrukets kreditproblem behandlas av 1960 års jordbruksutredning avstyrker utskottet de yrkanden rörande amorteringstiden som framförts i motionsparen I: 746 och II: 894 samt I: 390 och II: 463, sistnämnda motionspar även avseende andra garantilån för jordbruksändamål.

I motionerna I: 736 och II: 891 har understrukits angelägenheten av att utgående ekonomiskt stöd handhas på sådant sätt att detsamma icke orsakar en höjning av fastighetspriserna. Utskottet får i sammanhanget hän-

visa till att grundregeln för att stöd skall utgå är att köpeskillingen vid fastighetsförvärv skall vara skälig. Dessutom skall den investeringskalkyl eller driftsekonomiska plan som enligt propositionen skall ligga till grund för stödgivningen visa att företaget blir räntabelt. Motionsyrkandena bör sålunda avslås.

Vad gäller propositionens förslag beträffande vissa jämkningar rörande stödet till jordbrukets yttre och inre rationalisering biträder utskottet departementschefens förslag härutinnan. Jämte ifrågavarande, mera detaljbetonade ändringar i bestämmelserna skall 1959 års riktlinjer för rationaliseringsverksamheten alltjämt gälla. Därav följer att i detta sammanhang framförda yrkanden i motionerna I: 746 och II: 894 samt I: 734 och II: 895 bör avslås.

I motionerna I: 739 och II: 896 har hemställts att rationaliseringsverksamheten inom jordbruket i större utsträckning än hittills inriktas på andra åtgärder än storleksrationalisering samt att i varje särskilt fall undersökas vilka åtgärder som i första hand bör vidtas för förbättring av en brukningsenhets lönsamhet. Vidare har i motionerna I: 747 och II: 892 yrkats att i samband med framtida förslag om ökade resurser för lantbruksorganisationen och hushållningssällskap behovet av åtgärder för upprustning av ofullständiga jordbruk och stödjordbruk beaktas samt att 1960 års jordbruksutredning erhåller uppdrag att pröva åtgärder för utvidgande av den inom de nordliga länen bedrivna s. k. koncentrerade rationaliseringsverksamheten till att omfatta även andra skogsbygder där så prövas erforderligt. 1960 års jordbruksutredning torde dock enligt sina direktiv ha att pröva bl. a. de i nyssnämnda motioner berörda frågorna. Enligt utskottets mening påkallar därför ifrågavarande yrkanden ej någon riksdagens åtgärd.

Såsom skett vid de senaste riksdagarna har i år motionsledes framförts yrkanden, som syftar till att genom ändrade värderingsprinciper åstadkomma mera omfattande markbyten mellan lantbruksorganisationen och domänverket samt att genom direkta marköverlåtelser från domänverket mark skall tillföras enskilda jordbruk eller lantbruksorganisationen. Utskottets uppfattning i dessa frågor har senast redovisats i utlåtande 1962: 8. Vad angår markbyte mellan domänverket och lantbruksorganisationen har enligt vad som upplysts i remissyttrandet över vissa motioner sådana byten kunnat ske i något ökad takt, men de har ännu relativt obetydlig omfattning beroende på lantbruksnämndernas begränsade tillgång till lämpliga bytesmarker. Av remissutlåtandena framgår att det ej råder någon oenighet mellan lantbruksorganisationen och domänverket beträffande valet av diskonteringsfaktor vid bytesvärderingarna. I syfte att öka bytesverksamheten prövas numera ett clearingförfarande innebärande att lantbruksorganisationen får tillgång till mark ehuru den vid bytestillfället ej kan

lämna någon mark i gengäld till domänverket. Utskottet får vidare erinra om att vid överlåtelse av mark från domänverket mot vederlag i pengar höjningen av normalräntan till 5 procent påverkat prissättningen av jord och skog i sänkande riktning. Med hänsyn till vad i ärendet upplysts finner utskottet ej anledning frångå sin tidigare, av riksdagen delade uppfattning om de i motionerna berörda spörsmålen. Yrkandena i motionerna I: 559 och II: 678 samt I: 747 och II: 892 bör alltså lämnas utan åtgärd.

Enligt gällande bestämmelser för det statliga stödet till torrläggning och täckdikning utgår bidrag med normalt högst 25 procent av kostnaden. I vissa fall kan bidraget i samband med yttre rationalisering höjas till 40 procent. I motionerna I: 461 och II: 558 har hemställts om ändring av bidragsreglerna så att bidrag till torrlägningsföretag utgår med högst 40 procent, oavsett de villkor som gäller bidrag till inre rationaliseringsåtgärder i övrigt. Vidare har i motionerna I: 385 och II: 465 framförts yrkande om skyndsam översyn av låne- och bidragsbestämmelserna rörande åkerjordarnas dräneringsproblem. Då bidragsreglerna ändrades så sent som år 1959 i samband med den av riksdagen verkställda prövningen av det statliga stödet till rationaliseringsverksamheten samt med hänsyn till att 1960 års jordbruksutredning har att undersöka formerna för det fortsatta rationaliseringsstödet, avstyrker utskottet motionsyrkandena. Jämväl i motionsparet I: 96 och II: 111 gjord hemställan om översyn av lantbruksnämndstaxan i syfte att väsentligt sänka nu utgående avgifter för upprättande av täckdikningsplan torde avse spörsmål, som innefattas i jordbruksutredningens uppdrag. Utskottet avstyrker sålunda bifall till motionerna.

I motionerna I: 22 och II: 27 anhålles att frågan om upplysnings- och stödverksamhet för åstadkommande av upprustning av kostallar och mjölkkrum göres till föremål för prövning och att därav föranlett förslag snarast framläggas. En betydande del av det statliga stödet till ekonomibyggnader utgår till ombyggnad eller komplettering av befintliga sådana byggnader. Enligt av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter utgår statligt stöd till ny- eller ombyggnad av djurstallar och mjölkkrum bl. a. under förutsättning att värmeisolering och ventilation blir fullt tillfredsställande. I anledning av vad nu anförts torde motionerna ej böra föranleda någon åtgärd.

Lantbruksstyrelsen har erhållit i uppdrag att utarbeta och till Kungl. Maj:ts inkomma med förslag till åtgärder för att främja tillkomsten av gemensamhetsanläggningar. Enligt vad styrelsen upplyst upptas i utredningen, som föreligger i det närmaste färdig, i motionerna I: 58 och II: 70 berörda spörsmål till prövning. På grund härav synes förevarande motioner ej böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I: 300 och II: 346 har hemställts om utredning i syfte att underlätta omlokalisering av stödjordbrukare som på grund av rationalisering och strukturförändring i bygdens näringsliv förlorat underlaget för sin existens. Vidare föreslås i motionen II: 676 att frågan om att utnyttja

bostads- och ekonomibyggnader som friställes till följd av jordbrukets rationalisering måtte upptas till prövning. Vad angår i det första motionsparet upptagen fråga får utskottet framhålla att detta spörsmål äger nära samband med problem som arbetsmarknads- och bostadsmyndigheterna möter beträffande arbetstagare, som av arbetsmarknadsskäl måste flytta ifrån sin bostadsfastighet. Förslag till riktlinjer för en försöksverksamhet i syfte att bereda ekonomiskt stöd till sådana egnahemsägare och bostadsrättshavare har överlämnats till Kungl. Maj:t. I detta förslag har även beaktats frågor rörande inlösen av jordbruksfastigheter inklusive bostads- och ekonomibyggnader. Med hänsyn till att de spörsmål som motionärerna framfört är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, torde förevarande motionspar, I: 300 och II: 346, ej behöva föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Vad sedan gäller spörsmålet i motionen II: 676 angående utnyttjande av byggnader, som friställts på grund av rationaliseringen inom jordbruket, torde såvitt angår bostadshusen dessa i många fall kunna användas för fritidsändamål. Såvitt angår överflödiga ekonomibyggnader erhåller arbetsmarknadsstyrelsen genom lokala inventeringar rapporter om sådana byggnader som bedöms lämpliga såsom industrilokaler. Dessa inventeringar är avsedda att utbyggas till att omfatta även byggnader som kan disponeras för lagerändamål. Med hänsyn till att myndigheterna sålunda har sin uppmärksamhet riktad på det i motionen berörda spörsmålet, finner utskottet ej heller motionen II: 676 påkalla någon riksdagens åtgärd.

Det i propositionen föreslagna garantilånestödet till förvärv och drift av trädgårdsföretag överensstämmer med trädgårdsnäringsutredningens av remissmyndigheterna i allt väsentligt tillstyrkta förslag. Härvid föreslås att ifrågavarande kreditstöd anpassas till det av fjolårets riksdag beslutade stödet till rationaliseringsåtgärder inom trädgårdsnärigen. Härigenom uppnås en mera tidsenlig och i vissa avseenden mera rationaliseringsfrämjande inriktning av förevarande stöd. Utskottet har vid sin prövning av frågan funnit det framlagda förslaget ändamålsenligt och ansluter sig därför till detsamma.

Som departementschefen uttalat bör ifrågavarande stödgivning i princip ta sikte på redan existerande företag. I motionerna I: 740 och II: 898 samt I: 746 och II: 894 har yrkats att jämväl nyetablerade trädgårdsföretag skall kunna komma i åtnjutande av kreditstödet. Utskottet vill i anledning av motionsyrkandena framhålla att departementschefens uttalande ej utesluter möjligheten att även nyetablerade företag i vissa fall får stöd. Spörsmålet om att mera allmänt genom statlig kreditgaranti stödja nyetablering av trädgårdsföretag inrymmer däremot enligt utskottets mening sådana problem att behovet och konsekvenserna härav bör närmare prövas av trädgårdsnäringsutredningen. Motionerna bör därför överlämnas till utredningen för att beaktas i utredningens arbete.

Uti motionerna I: 740 och II: 898 har framförts yrkanden i syfte att det statliga stödet skall kunna utgå till större trädgårdsföretag än som föreslagits i propositionen. Enligt departementschefen bör lånegaranti i allmänhet ej lämnas till större företag än som — förutom brukaren och tillfällig arbetskraft — sysselsätter högst två helårsanställda arbetare. Dock må, såvida särskilda skäl, exempelvis produktionens inriktning, därtill föranleder, företag med högst fyra helårsanställda arbetare kunna få stöd. Den i propositionen gjorda avgränsningen finner utskottet lämplig. Utskottet, som jämväl vill erinra om möjligheten för större trädgårdsföretag att få hantverks- och industrilån eller industrigarantilån, kan sålunda ej biträda i motionerna I: 740 och II: 898 gjorda yrkanden i ämnet.

Kreditgarantisystemet för trädgårdsnäringen avser jämväl stöd till uppförande av auktionshallar. I motionerna I: 740 och II: 898 har föreslagits att s. k. trädgårdscentraler i stödhänseende skall jämställas med auktionshallar. Vidare har i motionerna I: 746 och II: 894 framställts yrkande om att trädgårdsnäringsutredningen skall skyndsamt pröva frågan om stöd till trädgårdscentraler. Motionärerna har härvid hänvisat till att 1961 års jordbruksutskott (utl. nr 10) förutsatt att trädgårdsnäringsutredningen skulle uppta denna fråga, så snart utredningen fann det möjligt och lämpligt med hänsyn till utredningens andra arbetsuppgifter. Utskottet, som förutsätter att trädgårdsnäringsutredningen beaktar frågan under sitt fortsatta arbete, finner angivna motionsyrkanden ej föranleda någon ytterligare åtgärd.

Reglerna för driftslån inom trädgårdsnäringen hör med avseende på maximibelopp och amorteringstid enligt utskottets mening överensstämman med vad i det föregående föreslagits beträffande motsvarande lån på jordbruksområdet. I motionerna I: 746 och II: 894 framställda yrkanden härom biträdes sålunda vad gäller maximibeloppets höjning till högst 50 000 kr., då särskilda skäl föreligger, medan motionsyrkandet om ändring av längsta amorteringstiden från 15 till 20 år avstyrkes.

I anslutning till den nu behandlade propositionen, som såvitt rör trädgårdsnäringen avhandlar frågor om stöd till förvärv och drift av trädgårdsföretag, har i motionerna I: 746 och II: 894 framförts yrkanden som avser prövning av formerna för rationaliseringsstödet åt sådana företag. Utskottet finner motionsyrkandet icke i detta sammanhang böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vad gäller de i förevarande sammanhang behandlade anslagsfrågorna ansluter sig utskottet till förslaget att bidragsramarna för yttre och inre rationalisering fastställas till 6 respektive 15 milj. kr., innebärande en höjning med 3 milj. kr. av vardera ramen i förhållande till innevarande budgetår. Utskottet finner sålunda ej anledning tillstyrka vad i motionsparet I: 739 och II: 896 yrkats om ändrad inriktning av medelsanvändningen under anslaget till bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.

Den ökade strukturrationaliseringen bör för att få full effekt följas upp genom rådgivning till berörda jordbrukare. För att under nästa budgetår medel i erforderlig utsträckning skall finnas för intensifierad rådgivning föreslår departementschefen att härtill under förenämnda anslag såsom en särskild post upptas 0,5 milj. kr. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den närmare dispositionen av medlen. Utskottet ansluter sig till vad sålunda föreslagits. Utskottet förutsätter härvid att av ifrågavarande medel skall till förmån för ökad rådgivning beträffande fjäderfäskötseln och fåraveln användas belopp minst motsvarande vad som vid årets riksdag i annat sammanhang motionsvis yrkats.

I fråga om garanti för lån till lagerhus m. m. för jordbruksändamål finner utskottet skäl tillstyrka yrkandena i motionerna I: 738 och II: 897 samt I: 746 och II: 894 om höjning av kreditramen till 10 milj. kr. Som motivering härför vill utskottet framhålla att kreditgarantibehovet, enligt en undersökning som företagits av Svenska lantmännens riksförbund, nästkommande budgetår kan beräknas till cirka 11 milj. kr.

Departementschefen har beträffande Jordfonden i proposition nr 125 förordat att fonden, som i statsverkspropositionen för budgetåret 1963/64 föreslagits få ett anslagstillskott av 6 milj. kr., i stället skall för nästa budgetår tillföras 26 milj. kr. Utskottet tillstyrker vad sålunda förordats. Vid riksdagens början väckta motioner, I: 290 och II: 338, om anslagsanvisning med 10 milj. kr. synes med hänsyn härtill ej erfordra någon åtgärd.

Vad angår reservationsanslaget till Åtgärder för att förebygga skörde-skador biträder utskottet den i statsverkspropositionen framlagda anslagsberäkningen, innebärande en medelsanvisning av 250 000 kr. eller 50 000 kr. mer än för innevarande budgetår. I motionerna I: 385 och II: 465 framlagt förslag om att anslaget skall uppföras med 300 000 kr. avstyrkes alltså.

Med förmälan att utskottet biträder de i 1963 års statsverksproposition, såvitt nu är i fråga, och i proposition nr 125 av Kungl. Maj:t i övrigt framlagda förslag och gjorda uttalanden, får utskottet hemställa,

att riksdagen må

I. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 736 och II: 891 samt I: 737 och II: 893, I: 741 och II: 899, I: 746 och II: 894, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet i det föregående föreslagit rörande inriktningen av det statliga stödet till förvärv och drift i fråga om jordbruksföretag

II. avslå motionerna I: 741 och II: 899 samt I: 746 och II: 894, såvitt avser stöd till förvärv och drift av jordbruk som ej representerar full bärkraft

III. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 746 och II: 894, såvitt nu är i fråga,

godkänna vad utskottet i det föregående föreslagit rörande stöd till större jordbruk än tvåfamiljsjordbruk

IV. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 734 och II: 895, I: 741 och II: 899 samt I: 746 och II: 894, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet i det föregående förordat angående stödet till stödjordbruk

V. lämna utan åtgärd motionerna I: 746 och II: 894, såvitt avser stöd till vissa skogsbruksfastigheter ävensom till gemensamhetsföretag för skogsbruk

VI. lämna utan åtgärd vad i motionerna I: 736 och II: 891 yrkats i fråga om bedömning av brukningsenhets bärkraft

VII. lämna motionerna I: 735 och II: 890 angående stöd till handikapad utan åtgärd

VIII. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 737 och II: 893, såvitt nu är i fråga, godkänna vad i det föregående anförts rörande lantbruksnämndernas jordförmedlingsverksamhet

IX. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 746 och II: 894, såvitt nu är i fråga, besluta rörande maximibelopp för driftslån till jordbruksföretag i enlighet med vad i det föregående anförts

X. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 746 och II: 894, såvitt nu är i fråga, besluta rörande amorteringstiden för driftslån till jordbruksföretag i enlighet med vad i det föregående anförts

XI. avslå motionerna I: 390 och II: 463 angående förlängning av amorteringstiden för jordbrukslån

XII. avslå motionerna I: 736 och II: 891 i vad avser stödverksamhetens förhållande till fastighetspriserna

XIII. godkänna vad utskottet i det föregående i övrigt föreslagit rörande det statliga stödet till förvärv och drift av jordbruksföretag

XIV. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag av motionerna I: 734 och II: 895, I: 739 och II: 896, I: 746 och II: 894 samt I: 747 och II: 892, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att de riktlinjer för inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten för jordbrukets rationalisering som fastställts av 1959 års riksdag alltjämt bör vara i huvudsak normerande för statens medverkan i rationaliseringsarbetet

XV. lämna utan åtgärd motionerna I: 559 och II: 678 samt I: 747 och II: 892 rörande utnyttjande av kronan tillhörig mark i rationaliseringsverksamheten

XVI. godkänna vad utskottet i det föregående i övrigt föreslagit rörande det statliga stödet till rationaliseringsåtgärder i fråga om jordbruksföretag

XVII. avslå i motionerna I: 96 och II: 111, I: 385 och II: 465 samt I: 461 och II: 558 framställda yrkanden rörande torrlägnings- och täckdikningsverksamheten

XVIII. lämna utan bifall motionerna I: 22 och II: 27 angående viss utredning om upprustning av kostallar och mjölktrum

XIX. lämna utan åtgärd motionerna I: 58 och II: 70 rörande utredning beträffande vissa rationaliseringsinsatser av gemensamhetskaraktär

XX. lämna utan åtgärd motionerna I: 300 och II: 346 samt II: 676 rörande prövning av vissa följdproblem i samband med rationaliseringsverksamheten

XXI. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att motionerna I: 740 och II: 898 samt I: 746 och II: 894, såvitt avser stödgivningen till nyetablerade trädgårdsföretag, överlämnas till trädgårdsnäringsutredningen

XXII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 746 och II: 894, såvitt nu är i fråga, besluta rörande maximibelopp för driftslån till trädgårdsföretag i enlighet med vad utskottet i det föregående anfört

XXIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 746 och II: 894, såvitt nu är i fråga, besluta rörande amorteringstiden för driftslån till trädgårdsföretag i enlighet med vad utskottet i det föregående anfört

XXIV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 740 och II: 898, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet i det föregående i övrigt förordat rörande statligt stöd till förvärv och drift av trädgårdsföretag

XXV. lämna motionerna I: 740 och II: 898 samt I: 746 och II: 894, såvitt avser yrkanden om stöd till trädgårdscentraler, utan bifall

XXVI. lämna utan bifall motionerna I: 746 och II: 894 i vad de avser prövning beträffande rationaliseringsstöd åt trädgårdsföretag

XXVII. medge att under budgetåret 1962/63 ytterligare statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 6 000 000 kr., för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kr. och för jordbruksegnahemslån intill ett belopp av 4 000 000 kr., med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medge jämkning i angivna fördelning

XXVIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 739 och II: 896, såvitt nu är i fråga, medge att under budgetåret 1963/64 bidrag må beviljas avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 6 000 000 kr. och för inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kr., med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medge jämkning i angivna fördelning

XXIX. å riksstaten för budgetåret 1963/64 under nionde huvudtiteln till *Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.* anvisa ett reservationsanslag av 18 500 000 kr.

XXX. å riksstaten för budgetåret 1963/64 under nionde huvudtiteln anvisa till *Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering* ett reservationsanslag av 400 000 kr.

XXXI. medge att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 33 000 000 kr., för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kr., för jordförvärvslån intill ett belopp av 24 000 000 kr., och för driftslån intill ett belopp av 11 000 000 kr., med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medge jämkning i angivna fördelning

XXXII. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 738 och II: 897 samt I: 746 och II: 894, sistnämnda motionspar såvitt nu är i fråga, medge att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 10 000 000 kr.

XXXIII. medge att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende trädgårdsnäringens rationalisering m. m. intill ett belopp av 6 000 000 kr.

XXXIV. a) medge, att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahemslånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940, må för år 1964 nedsättas till 3,6 procent

b) medge, att i avseende å köpeskilling för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet som år 1920 eller senare år försålts från kronoegendom, räntan må, i den mån köpeskillingen förräntas enligt enhanda grunder, som gällt eller gäller för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenhet, under år 1964 utgå efter 3,6 procent

c) å riksstaten för budgetåret 1963/64 under nionde huvudtiteln till *Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti* anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.

XXXV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 385 och II: 465, såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1963/64 under nionde huvudtiteln till *Åtgärder för att förebygga skördeskador* anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kr.

XXXVI. a) å kapitalbudgeten för budgetåret 1963/64 under Diverse kapitalfonder till *Jordfonden* anvisa ett investeringsanslag av 26 000 000 kr.

b) lämna motionerna I: 290 och II: 338 utan åtgärd.

Stockholm den 14 maj 1963

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Lage Svedberg, Bertil Andersson, Mossberger, Hermansson, Berg, Gunnar Pettersson*, Ringaby, Isacson, Magnusson och Per Jacobsson;

från andra kammaren: herrar Hansson i Skegrie, Lindström, Antby, Hægglom, Arweson, Lundmark, Persson i Appuna, Rimås, Stiernstedt och fru Edin;

dock att vid behandling av frågor rörande det statliga kreditstödet till förvärv och drift av trädgårdsföretag herr Nilsson i Bästekille deltagit i stället för herr Stiernstedt.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) av herrar *Hermansson, Gunnar Pettersson, Per Jacobsson och Hansson* i Skegrie, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets utlåtande på s. 36, som börjar med orden »En grundläggande» och slutar med orden »än tvåfamiljsjordbruk» bort ha följande lydelse:

»En grundläggande — — — (lika med utskottet) — — — anses tillgodosedda. I de förstnämnda två motionsparen har yrkats att stöd jämväl skall kunna utgå till jordbruk som ej representerar full bärkraft. Såsom framhållits i motionerna finns det vissa bygder, där strukturrationaliseringen i varje fall inte inom överskådlig tid kan tänkas kunna leda fram till allmänt sett fullt bärkraftiga brukningsenheter. Då det framstår som angeläget att jordbruket även i sådana bygder får så goda förutsättningar till rationalisering som möjligt bör enligt utskottets mening förvärvs- och driftsstöd kunna utgå även för brukningsenheter som inte har full bärkraft. Vad i förevarande två motionspar yrkats härutinnan tillstyrker utskottet sålunda. Utskottet har — — — (lika med utskottet) — — — än tvåfamiljsjordbruk.»

dels det stycke i utskottets utlåtande på s. 36, som börjar med orden »För förvärv» och slutar med orden »ej biträda» bort lyda sålunda:

»För förvärv av stödjordbruk skall enligt propositionen kreditgaranti som regel lämnas endast om brukarens arbete vid sidan om stödjordbruket är av sådan natur att brukaren under viss säsong är beroende av stödjordbruket och om detta förhållande beräknas fortvara samt om omfattande investeringar ej erfordras under lånetiden. Enligt utskottets mening är emellertid stödjordbruket ett lämpligt komplement även för andra sysselsättningar än de rent säsongbetonade. Det kan exempelvis gälla anställningar i olika industrier, inte minst småindustrier. I stora delar av landet måste ett sådant stödjordbruk bedömas ha en väsentlig näringspolitisk uppgift. I enlighet med vad som förordats i motionerna I: 734 och II: 895, I: 741 och II: 899 samt I: 746 och II: 894 bör i sådana fall kreditgaranti kunna lämnas till stödjordbruk.»

dels att utskottets hemställan under II. bort ha följande lydelse:

»II. med bifall till motionerna I: 741 och II: 899 samt I: 746 och II: 894, såvitt nu är i fråga, godkänna att stöd må kunna lämnas även till förvärv och drift av jordbruk som inte representerar full bärkraft i enlighet med vad utskottet anfört.»

dels att utskottets hemställan under IV. bort ha följande lydelse:

»IV. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: 734 och II: 895, I: 741 och

II: 899 samt I: 746 och II: 894, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet i det föregående förordat angående stödet till stödjordbruk.»

2) av herrar *Lage Svedberg* och *Lundmark* (såvitt avser vissa följdproblem i samband med rationaliseringsverksamheten).

3) av herrar *Lage Svedberg*, *Bertil Andersson*, *Mossberger*, *Berg*, *Magnusson*, *Lindström*, *Arweson*, *Lundmark*, *Persson* i Appuna och fru *Edin*, vilka ansett

dels att det stycke i utskottets utlåtande å s. 42 som börjar med orden »I fråga» och slutar med orden »11 milj. kr.» bort ha följande lydelse:

»I fråga om garantiramen för lån till lagerhus m. m. för jordbruksändamål bör i enlighet med departementschefens förslag i propositionen ramen fastställas till samma belopp som för innevarande budgetår eller 4 milj. kr. I motionerna I: 738 och II: 897 samt I: 746 och II: 894 föreslagen höjning av detta belopp till 10 milj. kr. avstyrkes sålunda av utskottet.»

dels ock att utskottets hemställan under XXXII. bort ha följande lydelse:

»XXXII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 738 och II: 897 samt I: 746 och II: 894, sistnämnda motionspar såvitt nu är i fråga, medge att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m.m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 4 000 000 kr.»

4) av herrar *Hermansson*, *Ringaby*, *Isacson*, *Hansson* i Skegrie och *Hæggblom* (såvitt avser anslaget Åtgärder för att förebygga skördeskador).